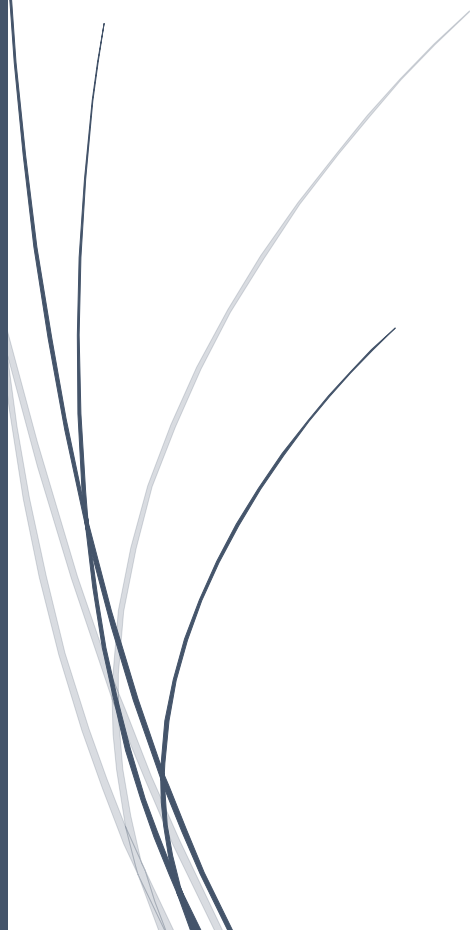

09.03.2018

Jordbruksoppgjøret 2018

Norturas innspill til Norges Bondelag og Norsk
Bonde og Småbrukarlag

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	3
1.1	Høye markedsinntekter men tilskuddene en viktig strukturdriver.....	3
1.2	Korn- og kraftfôrpolitikken.....	4
1.3	Fraktordningene.....	5
1.4	Ordningen med telledato må avvikles.....	6
1.5	Økt tilskudd til grøfting.....	7
2.0	Norturas prioriterte innspill til jordbruksoppkjøret 2018.....	8
2.1	Målpris.....	8
2.2	Tilskudd.....	8
3.0	Storfe – utnyttelse av markedspotensialet.....	10
3.1	Usikre etterspørselsprognoser og økte importkvoter.....	11
3.2	Nødvendig med balansert og kontrollert vekst.....	12
3.3	Klimatilpasset storfeproduksjon.....	12
3.4	Fett og vekt er fortsatt en utfordring.....	14
3.5	Forholdet til WTO begrensningene på kvalitetstilskuddet.....	15
3.6	Investeringsbehov for storfebøndene.....	16
3.7	Kanaliserings og beitetilskudd.....	17
3.8	Livdyrfinansiering.....	18
4.0	Småfe – sau, lam og geit.....	19
4.1	Bakgrunn for den krevende markedssituasjonen.....	19
4.2	Behovet for produksjonsregulerende tiltak er betydelig.....	21
4.3	Styrking av beitetilskuddet.....	23
4.4	Beitetilskudd og dyrevelferd.....	23
4.5	Kvalitetstilskuddet.....	24
4.6	Ny nedre grense for kvalitetstilskudd for kje.....	24
5.0	Gris.....	25
5.1	Dyrevelferd og -helse i svinenæringen og overgang til SPF.....	26
5.2	Kompensasjon for sanering ved LA-MRSA.....	27
5.3	Kraftfôrprisen må holdes uendret.....	27
5.4	Investeringstilskudd som prioriterer klima, dyrevelferd og -helse.....	28
6.0	Fjørfe.....	29
6.1	Endring i husdyr- og avløsertilskuddet for å løse utfordring med telledato.....	29
6.2	Klimatilpasning og redusert oppvarmingskost.....	30
6.3	Kraftfôrkostnaden.....	31
6.4	Innføring av transporttilskudd for fjørfe.....	32

6.4.1	Forslag til modell for innfrakt kylling.....	32
7.0	Egg	34
7.1	Kapitalkrevende tilpasninger til forbrukerkrav	34
7.2	Frakt- og distriktstilskudd	35
7.3	Produksjonstilskuddet	36
7.4	Kraftfôrpris	36
8.0	Utvikling i marked og priser 2017, prognose for 2018	37
8.1	Prognose 2018.....	38
8.2	Storfe	39
8.2.1	Markedet 2017	39
8.2.2	Prognose 2018.....	39
8.3	Gris.....	40
8.3.1	Markedet 2017	41
8.3.2	Prognose 2018.....	41
8.4	Sau/lam.....	42
8.4.1	Markedet 2017	43
8.4.2	Prognose 2018.....	43
8.5	Egg	44
8.5.1	Markedet 2017	45
8.5.2	Prognose 2018.....	45
8.5.3	Kylling	45
8.5.4	Kalkun	46
9.0	Rommet for prisutvikling for norsk egg og kjøtt	47
10.0	Vurdering av prisutvikling for 2019	48
10.1	Målpris på gris	48
10.1.1	Norturas forslag til målpris for gris.....	48
10.2	Prisutvikling for produksjoner regulert i volumbaserte markedsordninger	48
10.3	Prisutvikling på produkter uten markedsregulering	48

1.0 Innledning

Nortura er markedsregulator for egg- og kjøtt i Norge. Samtidig er Nortura en av landets største virksomheter innenfor matvareindustrien. Dette dokumentet er Norturas innspill til avtalepartene i jordbruksforhandlingene i 2018. Innspillet ble vedtatt av konsernstyret i Nortura den 9. mars 2018.

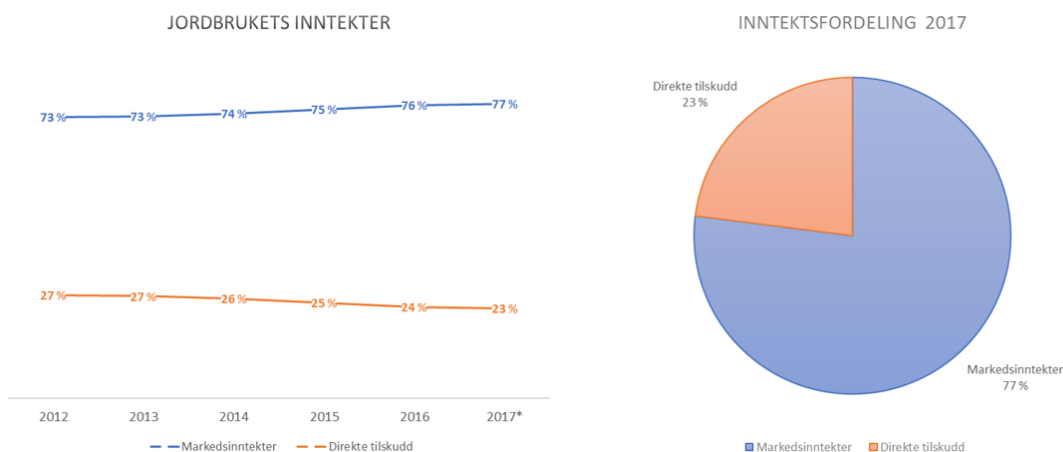
Årets innspill bygger på markedsutviklingen de siste 12 månedene, vår markedsinnsikt og Totalmarkeds seneste prognoser. Nortura vil gjøre oppmerksom på at innspillet har lagt de sist tilgjengelige prognosene til grunn. Overleveringen av innspillet til partene skjer samme dag som Totalmarked legger fram nye prognoser for 2018. Nortura må derfor ta forbehold om eventuelle endringer i Totalmarkeds prognoser, men vil i en slik situasjon vurdere en oppdatering av dokumentet om vi finner det nødvendig.

Den overordnede retningen i Norturas innspill, bygger på følgende

- Styrking av bondens økonomi gjennom reduserte kostnader
- For alle produksjoner, utenom storfe, ikke stimulere til produksjonsvekst
- Styrke mulighetene til investeringer i framtidsretting og strukturtilpasning
- Legge til rette for videre styrking av dyrevelferd og klimatilpasning
- Balansering av tilpasning av virkemidler opp mot ulike WTO krav.

1.1 Høye markedsinntekter men tilskuddene en viktig strukturdriver

I samfunnsdebatten kan man få et inntrykk av at bonden lever av subsidier. Støtten til landbruket er viktig, men den norske bonden henter i første rekke sine inntekter fra markedet. Totalkalkylen for jordbruket viser at produsenten henter rundt åtte av ti inntektskroner gjennom markedsinntekter. To av ti inntektskroner kommer som følge av direkte støtte.

Figur 1-1: Landbrukets inntekter (Kilde Totalkalkylen for Jordbruket)

Men det betyr ikke at budsjettstøtten er uviktig. Snarere tvert om. Budsjettstøtten gir et viktig inntektsbidrag når markedsinntektene ikke alene kan sikre økonomisk bærekraft. Støtten til jordbruket varierer mellom de ulike produksjonsformene, og bidrar således til et mangfoldig jordbruk og at målet om matproduksjon i hele Norge kan realiseres.

Støtten er viktig også av en annen grunn. Kostnadsnivået i Norge og utviklingen i dagligvarehandelen presser marginene kraftig og snevrer inn handlingsrom og risikovilligheten. Bondens inntektsutvikling

er svak sammenliknet med andre grupper i samfunnet¹, noe som fører til at investeringskapasiteten også blir lav. Budsjetstøtten er derfor en avgjørende komponent for å stimulere til et aktivt og utviklingsorientert norsk landbruk. Den direkte støtten over jordbruksoppgjøret er kritisk for at bondens skal kunne gjennomføre vedlikeholds- og nyinvesteringer for å være konkurransedyktig også i framtida.

Markedsbalansen knyttet til de ulike produksjonene som Nortura har et balanseringsansvar for er varierende. Markedet for sau og lam har gått fra under- til overskudd. Det er overskudd av svinekjøtt og markedsbalansen for egg er skjør. Den nasjonale produksjonen av storfekjøtt har i flere år vært preget av en høy andel import. Gjennom systematisk satsing på å øke verdiskapingen i norsk storfekjøtt, ser vi at Norge snart også vil være selvforsynte med storfekjøtt.

Stortinget har satt et mål om at vi skal være selvforsynte med egg og kjøtt. Vi er i ferd med å nå målet.

I årets jordbruksoppgjør vil det for egg og kjøttproduksjonene være spesielt viktig å prioritere strukturtiltak som fører til at egg- og kjøttprodusentene settes i stand til å gjennomføre offensive og markedsrettede investeringer – tilpasninger til den fremtidige etterspørselsutviklingen.

I dette perspektivet er støtten til jordbruket gjennom oppgjøret særdeles viktig. Samtidig med at investeringsbehovet er stort i deler av jordbruket, reduseres evnen til slik fornying på grunn av lav lønnsomhet og fordi pantegrunnlaget mange steder er lavt. Det vil derfor være behov for tilskudd som gjør det mulig for bøndene å gjennomføre nødvendige investeringer, som for eksempel:

- Klimatiltak
- Drenering og tilpasninger av inn- og utmark for å gjøre vekstområdene mer robuste for nedbør og klimaendringer
- Styrking av dyrevelferd i fjøs og på beite
- Utbedring og modernisering av driftsbygninger

Derfor mener Nortura at partene i årets oppgjør generelt må prioritere tiltak som bidrar til å styrke økonomien til produksjonene, uten at virker produksjonsdrivende. Videre bør partene prioritere tiltak som bidrar til at landbruket kan gjennomføre viktige investeringer for å tilpasse seg framtidige krav og etterspørsel.

1.2 Korn- og kraftfôrpolitikken

Det er viktig for norsk jordbruk med god økonomi i kornsektoren. Samtidig er det viktig at virkemidlene går i retning av god kanalisering – det vil si at kornarealene blir brukt til produksjon av korn og at det stimuleres til at grovfôr og beitearealene blir brukt til husdyrproduksjon.

Norturas syn samsvarer på dette punktet med Stortingsflertallets prioritering av både korn- og beiteøkonomien.

Regjeringen har i forkant av oppgjøret signalisert behov for å styrke kanaliseringen i jordbruket. Samtidig signaliseres det fra statsråd Dale² at konsekvensen av slike prioriteringer vil være at det går ut over andre deler av jordbruket. Med dette signaliserer han økte kraftfôrpriser og redusert prisutjamning.

¹ <https://www.ssb.no/statbank/table/04984/tableViewLayout1/?rxid=c9a8dc70-d847-4684-a07b-88542dd532de>

² Jon Georg Dale, Felleskjøpets kornkonferanse (se 37 min inn i videopresentasjonen).
<http://www.ustream.tv/recorded/112448217>

Nortura vil fraråder at det i årets oppgjør leggers opp til en politikk som medfører økte kraftfôrpriser. For de kraftforkrevende produksjonene, gris, fjørfe og egg, utgjør kostnaden for kraftfôr mer enn halvparten av produksjonskostnaden (varierer mellom de ulike produksjonene). Vi henviser til kapitlene 5.3 nedenfor, 6.3 nedenfor og 7.4 nedenfor.

Det er vanskelig for produsentene å videreføre kostnadsøkninger i verdikjeden for mat. Det er ingen automatikk i at økte kostnader i primærproduksjonen til syvende og sist ender opp som økte engros- eller forbrukerpriser. Kostnaden ved økte kraftfôrpriser belastes i stor grad husdyrbonden.

Nortura enige med Norske Felleskjøp i deres vektlegging av at **deler av økningen i lønnsomheten til kornprodusentene bør komme som økt arealtilskudd**. Prisøkninger på korn utover dette må skrives ned fordi de kraftfôrkrevende produksjonene ikke har muligheter for å videreføre en kostnadsøkning i sluttmarkedet.

Av den grunn ber vi generelt i årets oppgjør om at kraftfôrprisene holdes uendret, men at prisnedskrivningskompensasjonen økes for produksjonene.

1.3 Fraktordningene

Fraktstøtte er et effektivt og presist virkemiddel for å bidra til inntektsutjamning mellom anleggsnære og anleggsfjerne produsenter. En godt utformet fraktordning gir direkte inntektseffekt for bøndene i anleggsfjerne områder, og er et viktig grunnlag for lik prising i hele landet. Fraktstøtte er dermed viktig for å opprettholde jordbruksarealer i drift over hele landet.

Prisøkningen på lastebiltransport har siden 2009 økt med 23,1 prosent til desember 2017 inkl bom og ferjer (SSB lastebilindeks). Siste år (2017) er indeksen økt med 2,7 prosent. I denne kostnadsøkningen fra 2009 ligger ikke den kostnadsøkningen som skyldes økte arealkrav pr dyreenhet som kom i 2010. Denne økningen er beregnet til rundt 20 prosent som ligger oppå den generelle kostnadsøkningen.

Fra 2013-2016 hadde ikke Nortura kostnadsøkninger i inntransporten pr kg på firbeinte slaktedyr. Dette på grunn av effektiviseringstiltak, og endring i produsentstrukturen med større og mer rasjonelle enheter. I 2017 har inntransportkostnaden økt med 6 øre pr kg dette på grunn av økt slakting av småfe og hensyn til helsestatus på storfe besetningene ved inntransporten. Tilskuddets andel av den totale kostnaden er i 2017 26,5 prosent.

I Arbeidsgrupperapporten fra 2010 som danner grunnlaget for inntransportordningen (og evaluert i 2013), er det skissert et prinsipp om at slakteriene selv skal dekke alle kostnader innenfor en gitt avstand fra slakteriet – senere besluttet til 50 km fra anlegget. Utover 50 km skal inntransportkostnadene dekkes av tilskudd og en egenandel. Denne egenandelen har økt siden den nye inntransportordningen ble innført fra 1/1 2011 og frem til og med 2013. I samsvar med analysen og konklusjonen i rapporten fra 2010, legger vi til grunn følgende prinsipp for beregning av støtte til innfrakt utover en avstand på 50 km fra slakteri:

- Egenandelen utenfor 0-sonen settes til transportkostnad for maksimal kjørelengde i 0-sonen (50 km) + 10 prosent.
- Transportkostnad for maksimal kjørelengde innenfor 0-sonen kan beregnes ut fra de parameterne som Nortura, KLF og Landbruksdirektoratet er enige om for 2017. Da får vi følgende maksimalkostnader pr kg pr dyreslag innenfor 0-sonen:
- Storfe 1,25 kr/kg, Småfe 1,75 kr/kg og Gris 0,60 kr/kg

Når vi legger til grunn at egenandelen ved transporter over 50 km skal ligge 10 prosent over dette, vil egenandelen i gjennomsnitt bli henholdsvis 1,38 kr/kg, 1,93 kr/kg og 0,66 kr/kg.

Nortura gjennomførte følgende innfrakttrekk i 2017, og for storfe og småfe er trekket høyere enn normert egenandel: Storfe 1,52 kr/kg (differanse 0,14 kr/kg), Småfe 2,68 kr/kg (differanse 0,75 kr/kg). For gris er trekket lavere enn normert egenandel, Gris 0,65 kr/kg (differanse - 0,01 kr/kg)

Basert på normerte egenandeler og Norturas faktiske innfrakttrekk, viser dette følgende underdekning i innfraktordningen når alt slakt er inkludert:

	Sats per kilo	Samlet produksjon	Beløp (tall i tusen)
Storfe	0,14	84800	11 872
Småfe	0,75	26800	20 100
Gris	-0,01	136800 -	1 368
Sum			30 604

Tabell 1-1: Underdekning i i fraktordningen

Den beregna underfinansieringa tar utgangspunkt i Norturas trekksetter. Transportregnskapet viste i 2017 et overskudd på 4,2 mill kr. Vi forutsetter at frakttrekk pluss fraktstøtte skal gi full kostnadsdekning, men ikke overskudd. Underfinansieringa må derfor korrigeres for årets overskudd. Med vår markedsandel på ca 70 prosent tilsier det at underfinansieringa på 30,6 mill kr må reduseres med 6 mill kr. Basert på prinsippet om normert egenandel og faktiske fraktkostnader, kan vi slå fast at den reelle underfinansieringa av innfraktordninga er 24,6 mill kr.

Nortura mener at frakttilskuddet til inntransport av slaktedyr er et helt avgjørende grunnlag for aktiv husdyrproduksjon i hele landet. Frakttilskudd har en direkte inntektseffekt for kjøttprodusentene, og dagens modell for utmåling av tilskudd er målrettet og effektiv for å redusere avstandsulempene for anleggsfjerne produsenter.

Rammen for innfrakttilskudd for firbeinte slaktedyr er for lav til å innfri intensjonen i fraktordningen. I samsvar med analysen og konklusjonen i rapporten fra 2010, legger vi til grunn følgende prinsipper for beregning av støtte til innfrakt utover en avstand på 50 km fra slakteri: «Egenandelen utenfor 0-sonen settes til transportkostnad for maksimal kjørelengde i 0-sonen + 10 prosent».

Stortinget har understreket at fraktutjamningsordningene er en av de viktigste virkemidlene for å stimulere til økt matproduksjon i hele landet. Nortura har i flere oppgjør påpekt bekymring knyttet til den økende underfinansieringen.

Nortura ber partene i årets oppgjør prioritere å øke rammen for transporttilskudd slik at underfinansieringen opphører, og at ordningen virker etter intensjonen.

1.4 Ordningen med telledato må avvikles

Sikker telling av dyr som grunnlag for tilskudd til husdyrproduksjonene er viktig for korrekt tildeling og tillit til systemene. Telledatoer påvirker beslutninger om slaktetidspunkt for mange produsenter. Årsaken til dette er den store økonomiske verdien som ligger i dyreantallet på telledato. Telledatoene samsvarer ofte ikke med optimalt driftsopplegg hos den enkelte bonde, og heller ikke med hensynet til en optimal vareflyt og balanse i markedet. For å motvirke for store uheldige utslag, benyttes det i dag prisvirkemidler i betydelig grad. Gjennom prisløypen for engrospris, ekstra avtaletillegg og økning av omsetningsavgift rundt telledatoen, har en for en stor grad nøytralisert drivkraften i telledatoene. Selv om det nå ikke oppleves som et stort problem for hverken bonde, industri eller forbruker, er det uheldig å bruke sterke prisvirkemidler for å løse ubalanser i markedet som skyldes leveransmønster skapt av telledatoer. Prisvirkemidlene bør etter Norturas mening benyttes til å påvirke slakting og forsyning til å samsvare med markedets behov.

Nortura har derfor gjennom lengre tid bedt om at det arbeides frem forenklete og mer effektive ordninger som kan erstatte telledato.

Et effektivisert system gjennom registrene vil dessuten gjøre det enklere å produsere i tråd med etterspørselen, og således også forenkle og effektivisere markedsbalanseringen.

Nortura mener at tiden er inne for å modernisere ordningen, og avvikle systemet med telledato. Husdyrregisteret bør kunne danne grunnlag for utbetaling av tilskudd. Det er overraskende at utfordringen med å koble dyr og produksjonsform ikke er løst, og vi forventer at erfaringene fra pilotprosjektene bringer en overgang fra dagens telledatoer nærmere

I forbindelse med oppgjøret i 2013 ble SLF og Mattilsynet bedt om å utrede om Husdyrregisteret kunne brukes til utmåling av produksjonstilskudd for storfe. På bakgrunn av denne utredningen gikk statens forhandlingsutvalg i sitt tilbud i 2014 ikke inn for en omlegging til bruk av Husdyrregisteret i tilskuddsforvaltningen av storfe.

Nortura mener det ligger en betydelig forenklings- og effektiviseringsgevinst i å tilrettelegge for at Husdyrregisteret kan benyttes som grunnlag i tilskuddsforvaltningen. Dersom man ikke er fornøyd med datakvaliteten i husdyrregistret, vil et tilskuddssystem som baserer seg på dette registret etablere et sterkt incentiv for produsentene til å oppdatere registret løpende. Partene bør derfor arbeide for at det blir lagt til rette for en forenklet løsning knyttet til telledatoer.

Konkret foreslår Nortura at arbeidet med avvikling av telledato som grunnlag for tilskuddsforvaltningen avvikles, og det etableres et pilotprosjekt for ett dyreslag, for eksempel storfe, som baserer seg på husdyrregistret.

1.5 Økt tilskudd til grøfting

For å opprettholde og øke både grovfôravlengene og -kvaliteten med stadig større nedbørsmengder, blir det viktigere og viktigere med gode grøftings- og dreneringstiltak. Samtidig blir en stadig større andel av den dyrka marka leiejord, noe som gjør det mindre aktuelt med tunge investeringer i grøfting. Grøfting er også ett av de viktigste tiltakene for å få til en klimavennlig grovfôrproduksjon. Tilskudd til grøfting ble styrket med 500 kroner i fjor, til 2000 kroner per dekar. Dette var en viktig stimulans til økt grøfting, spesielt i områder med steinfri jord og lave grøftekostnader.

Nortura ser at dreneringskostnadene varierer sterkt med jordas beskaffenhet og behovet øker kraftig med nedbørsmengder og klimaendringer. Tilskuddet til grøfting og andre dreneringstiltak bør derfor økes mye.

2.0 Norturas prioriterte innspill til jordbruksoppgjøret 2018

Under følger Norturas prioriterte innspill til Norges Bondelag og Noregs Bonde- og Småbrukarlag i forbindelse med årets oppgjør. Det vises til teksten under for begrunnelser og ytterligere forslag.

2.1 Målpris

- **Målprisen på gris videreføres** med 32,43 kroner per kilo

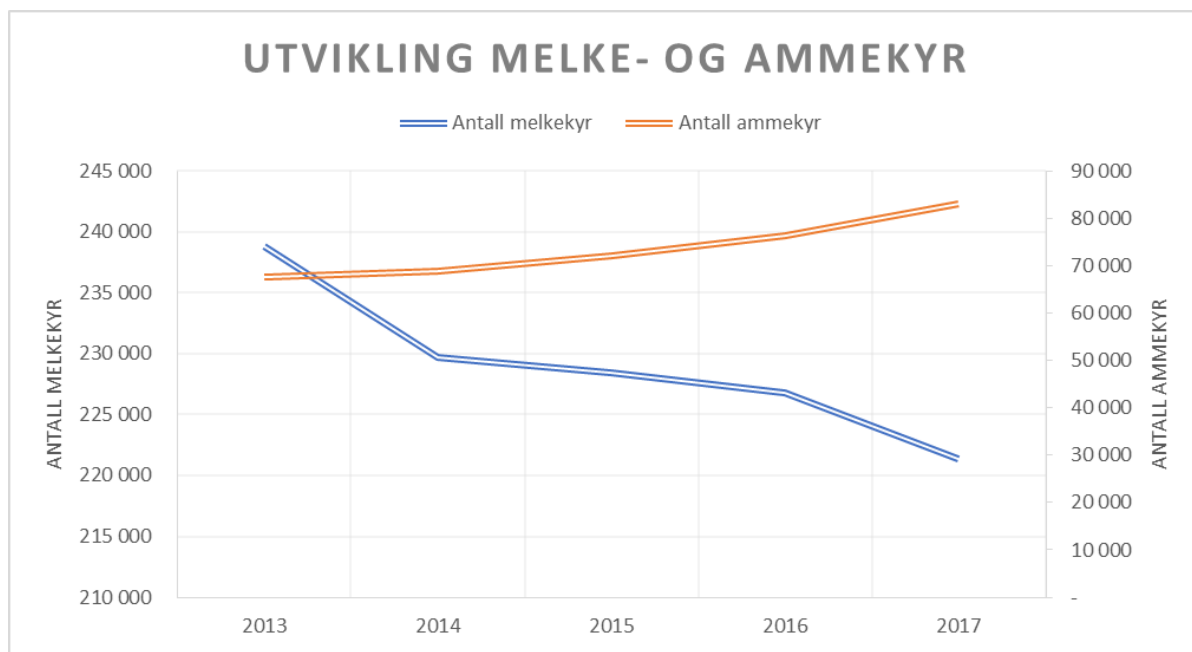
2.2 Tilskudd

- Nortura anbefaler **ingen endringer kvalitetstilskuddet for storfe i år**, men at partene avventer eventuelle endringer til man ser effektene av endringene de to siste oppgjørene før det gjøres eventuelle justeringer.
- Nortura anbefaler å **ta ut kategori okse fra kvalitetstilskuddet for å tilpasse produksjonen til WTO-grensene**. Ingen endringer er nødvendige for småfe i årets oppgjør.
- Nortura mener at **partene må vurdere hvordan produksjonsdrivende tilskudd for småfe kan vris over mot produksjonsuavhengige tilskudd** som ikke stimulerer til vekst i produksjonen. Partene bør forøvrig **avvente Omsetningsrådets gjennomgang av virkemidlene**, som blant annet skal vurdere produksjonsregulerende tiltak.
- Partene bør gjenoppta arbeidet med å **avvikle ordningen med telledato og forenkle tilskuddsforvaltningen med et system basert på husdyrregistret**.
- Kraftfôrprisene holdes uendret. Ved økte målpriser på korn må prisnedskrivingsatsene økes tilsvarende. **Styrking av kornøkonomien må i større grad komme som følge av økt arealtilskudd.**
- Nortura anbefaler at både **utmarksbeitetilskuddet og det generelle beitetilskuddet** styrkes, samt at **forskjellen mellom innmarks- og utmarksbeite reduseres**.
- Nortura stiller seg positiv til innføring av et driftsvansketilskudd **for å opprettholde drift på de mest vanskeligstilte arealene over hele landet** er viktig i et land med svært begrensede arealressurser.
- Nortura ser at dreneringskostnadene varierer sterkt med jordas beskaffenhet og behovet øker kraftig med nedbørmengder og klimaendringer. **Tilskuddet til grøfting og andre dreneringstiltak bør derfor økes mye.**
- Nortura anbefaler at det settes av **midler til forskning og stimulere til innføring av patogenfri (SPF) gris** for å styrke dyrevelferd og –helsetilstanden ytterligere.
- Nortura ber om at det **opprett et fond for finansiering av kostnadene forbundet med sanering av besetninger for de produsentene som blir rammet av LA-MRSA**.
- Mandatet for tildeling av investeringsstøtte gjennom Innovasjon Norge bør endres slik at investeringer som retter seg mot klima, dyrevelferd og –helse kvalifiserer til investeringsstøtte. **Dagens krav om «vesentlig kapasitetsøkning» bør fjernes, og ordningen må praktiseres likt i de ulike regionene.**
- Nortura ønsker at partene vurderer muligheten for **gjeninnføring av tilskudd til energiflis**. Dette vil på en effektiv måte kunne bidra til mer klimavennlige oppvarmingsløsninger i landbruket.
- Nortura foreslår omlegging for beregning av avløser- og husdyrtilskudd hvor **tilskuddet til rugeeggprodusenter frikobles fra telledato, men beregnes mot antall egg innlevert til rugeri.**
- Nortura anbefaler partene i jordbruksoppgjøret at ordningen med **frakttilskudd utvides til også å gjelde inntransport for fjørfeslakt**, uten at dette påvirker rammen for de øvrige produksjonene.

- Nortura ber partene i årets oppgjør prioritere å **øke rammen for transporttilskudd** slik at underfinansieringen opphører, og at ordningen virker etter intensjonen.
- Nortura ber partene vurdere risikoen som er forbundet med at det ikke settes volumtak ved administrativ tollnedsettelse, og at det **settes et volumtak i perioder med administrativ tollnedsettelse på kjøtt**.

3.0 Storfe – utnyttelse av markedspotensialet

Storfekjøttet som blir konsumert i Norge kommer fra melkekyr, ammeku og import. Kjøtt som kommer fra melkekyr, i hovedsak NRF, utgjør om lag 70 prosent av den innenlandske produksjonen mens antallet ammekyr i Norge har økt til om lag 30 prosent. Siden 2013 har antall ammekyr økt med cirka fem prosentpoeng.

Figur 3-1: Utvikling i melke- og ammekuproduksjonen i Norge. Kilde: Animalia slaktestatistikk

Selvforsyningsgraden av storfekjøtt er økende. Importen i 2017 ligger på rundt 17,5 prosent av det samlede engrossalget i Norge. Importen er redusert med 5000 tonn siden 2016.

Det har vært underdekning på norskprodusert storfekjøtt siden 2000. Økt effektivitet i melkeproduksjonen, kombinert med et stabilt til fallende melkekonsum, har ført til en til dels sterk reduksjon i antall melkekyr. Bortsett fra de siste 2-3 årene, har ikke økningen i antall ammekyr kompensert for denne reduksjonen. Nortura har de siste årene viet mye oppmerksomhet til denne utfordringen. Et langsiktig arbeid med å øke den norske produksjonen av storfekjøtt, med kombinasjonskua som basis, har ført til at veksten i ammekubesetningene har økt de siste årene, og i særdeleshet de siste to årene.

Nortura vedtok i 2015 en strategi om å øke takten i veksten i ammekuproduksjonen til 4500 dyr per år fram til 2030. Produsentene har respondert godt på strategien og tiltakene, og veksten ligger nå godt over målsettingen. Det er god etableringsvilje for nye rene ammekubesetninger, men også fra melkebønder som ønsker å utvide med ammekuproduksjonen på kombinasjonsbrukene.

Første året etter strategivedtaket var veksten i dyr som har mottatt produksjonstilskudd om lag 5600 dyr, mens den i fjor lå på rundt 7000 dyr³. Nortura forventer at veksttakten vil ligge på dette nivået i årene framover. Veksten i storfenæringa ligger foran de målene konsernstyret satt i 2015 og vi ligger an til å nå målet om selvforsyning tidligere enn først planlagt med denne farten.

³ Animalia «Kjøttets Tilstand 2017» side 36, tabell 1.1.

Med bakgrunn i veksttakten og usikkerhet forbundet med markedsutviklingen (les nærmere under) har konsernstyret revidert vekststrategien, og kommet til at det er fornuftig å redusere vekstmålet til 2.500 dyr per år.

3.1 Usikre etterspørselsprognoser og økte importkvoter

Norturas klare målsetting er å bringe den norske produksjonen opp slik at det norske markedet er selvforsynt med storfekjøtt. Dette er i tråd med de landbrukspolitiske målsettingene og preferansene til forbrukere og industri.

Det er betydelige naturlige tregheter knyttet til både til opp- og nedskalering av biologiske produksjoner. I vekstperioder tar det ofte flere år før iverksatte tiltak får full effekt og motsvarende er det vanskelig å trappe ned produksjonen ved overproduksjon. Ofte får det også betydelige økonomiske konsekvenser for enkeltprodusenter når produksjonen må trappes ned. Dette henger sammen med investeringsbehov ved nyetablering og omlegging samt den naturlige produksjonssyklusen i storfeproduksjonen. Det er med andre ord vanskelig å skru av og på produksjonen på kort varsel, uten at dette skaper alvorlige forstyrrelser i økonomien til produsentene og i markedsbalansen.

I en situasjon med forutsigbar vekst i etterspørselen er risikoen lav i gjennomføringen av en vekststrategi i storfenæringen. De siste årene, og det siste året særskilt, har risikoen knyttet til både framtidig etterspørsel, klima- og handelspolitiske rammer økt.

Dette skaper et dilemma i gjennomføringen av vekststrategien: hensynet til press fra utenlandske handelspartnere om frikvoter på store taler for rask tetting av gapet. Usikkerhet knyttet til fremtidig konsum og hvor store kvoter som faktisk innrømmes, taler for en kontrollert og mer moderat vekst.

I utarbeidelsen av den reviderte vekstplanen for ammeku og øvrig planlegging av fremtidig produksjonsvolum, har konsernstyret i Nortura tatt hensyn til disse risikofaktorene:

- **Etterspørselsrisiko:** Yngre spiser mindre kjøtt enn eldre, og det er vesentlig usikkerhet knyttet til utviklingen i kjøttforbruket per capita. Befolkningsveksten i Norge er lav, og SSB har nedjustert befolkningsframskrivingen til 5,5 millioner innbyggere i Norge i 2025. Dette er viktige faktorer som øker usikkerheten etterspørselsprognosene. Fokus på klimautslipp fra kjøttproduksjonen og folkehelse er viktige drivere til utflatingen i konsumet av storfekjøtt.
- **Handelspolitisk risiko:** En liberal frihandelspolitikk motarbeider de landbrukspolitiske målsettingene, slik de er satt av Stortinget i juni 2017 (Innst 251S (2015-2017)). Det handelspolitiske risikobildet har økt de senere årene. I 2017 ble de tollfrie Artikkel 19-kvotene til EU utvidet med 1600 tonn, slik at årlig kvote for import av tollfritt kjøtt fra EU er på 2500 tonn (trolig fra 2019, avhengig av EUs ratifisering). I Regjeringserklæringen legger opp til ytterligere liberalisering av handelspolitikken. Norge har i skrivende stund 14 bi- og multilaterale forhandlings- og reforhandlingsprosesser gående. Regjeringen har signalisert at de er villige til å bytte markedsadgang i internasjonale markeder, mot å gi bort kvoter på landbruksprodukter. En slik politikk vil redusere vekstpotensialet i landbruket raskt, og på lengre sikt vil det også gå ut over Norges evne til å skape nye grønne arbeidsplasser i fastlandsøkonomien.

I situasjoner hvor det åpnes for administrativ tollnedsettelse i en periode, er det fritt fram for å importere kjøtt uten volumbegrensninger. Dette fører til en uforutsigbar markedsbalanse i slike perioder. **Nortura mener det burde settes et volumtak ved administrativ nedsettelse av importtollen.**

- **Klimapolitisk risiko:** Klimautslipp forbundet med matproduksjon, og i særdeleshet produksjon av storfekjøtt, får høy oppmerksomhet i samfunnsdebatten uten at diskusjonen tar hensyn til at storfe bidrar til høyre karbonbinding i jordsmonnet. Regjeringen har varslet innføring av flat CO₂-skatt for næringene i ikke kvotepliktig sektor med en utgangstariff på 500 kroner/tonn CO₂⁴. Denne skal økes gradvis. Flertallet i Stortinget vedtok under behandlingen av jordbruksoppgjøret (Innst 251S (2016-2017)) at utslipp fra biologiske prosesser ikke kan sidestilles med fossile utslipp. Jordbrukets viktigste oppgave er å redusere utslippene per produserte enhet, uttalte stortingsflertallet. Det vil være vanskelig å legge et skattesystem som rammer etter hensikten, samtidig som det vil reise flere problemstillinger knyttet til økt grensehandel og import. En flat skatt på de nivåene det legges opp til vil ramme primærprodusenten og etterspørselen kraftig, noe som vil få store konsekvenser for landbruket som helhet. I beregningene av Videre har Regjeringen gjennom arbeidet med Meld. St. 11 (2016-2017) og i forbindelse med jordbruksoppgjøret i 2017 varslet at landbruket ikke kan regne med støtte til klimapålagte investeringer.
- **Produksjonsrisiko:** Framtidig melkekonsum og konsekvensen av bortfall av støttet Jarlsberg eksport øker produksjonsrisikoen. Kombinert med etterspørselsrisiko og de politiske risikofaktorene beskrevet over, er det viktig for næringen å forhindre en ukontrollert vekst i produksjonen som bringer oss fra en under- til en overproduksjon. Med få virkemidler for markedsregulator vil det være vanskelig å rette opp en slik situasjon.

3.2 Nødvendig med balansert og kontrollert vekst

I vårt innspill til jordbruksoppgjøret i 2017 understreket Nortura usikkerheten knyttet til framtidig etterspørsel og den voksende produksjonsrisikoen. I tillegg til at produksjons- og etterspørselsrisikoen har økt betydelig det siste året, har Regjeringen samtidig også lagt til grunn en mer offensiv frihandelspolitikk. Dette øker i sum risikoen. Derfor vil Nortura også i år argumentere for at vi holder på produksjonsmålet, men balanserer virkemiddelbruken opp mot risikofaktorene det er vist til i avsnittene over. Det betyr at det må gis vekststimuli til næringen, men ikke sterkere enn at landbrukets produksjonsrisiko og markedsbalanse kan håndteres.

Nortura ønsker en målrettet virkemiddelbruk som legger opp til en kontrollert vekst. Det er bedre å bruke noen år på å tette gapet slik at man tar høyde for risikofaktorene, enn å realisere markedspotensialet på kort tid.

Samtidig er det viktig å holde trykket oppe, slik at landbruket kan realisere vekstpotensialet som ligger i underdekningen av norskprodusert storfekjøtt. Norsk storfekjøtt er både klimavennlig og sunnere enn mye av det importerte. Verdiskapingspotensialet i sektoren ligger årlig på mellom 60-75 millioner kroner per tusen tonn i økt produksjon. En høyere en del av norskprodusert storfekjøtt vil også bidra til å redusere importen.

3.3 Klimatilpasset storfeproduksjon

Det er høy oppmerksomhet knyttet til produksjon av storfekjøtt og utslipp av metan fra fordøyelsessystemet og lystgass fra gjødselhåndteringen. Landbruket arbeider på mange nivåer, først og fremst gjennom Klimasmart Landbruk, for å redusere utslippene fra primærproduksjonen. Både landbruket og den landbruksbaserte industrien arbeider for å redusere klimaavtrykket fra produksjonen, i tråd med politiske signaler.

⁴ Meld. St 41 (2016-2017) - Klimameldingen

Denne tilpasningen er helt nødvendig for storfenæringen. Forbrukere og myndigheter vil framover stille krav til klimakvaliteten på maten. Samtidig må det forventes at det etableres incentiver for å stimulere til etterspørsel og produksjon av proteiner med lavest mulig klimaavtrykk.

Også storfeproduksjonen må tilpasses en slik virkelighet. Stortinget har slått fast at utslipp fra naturlige biologiske prosesser ikke kan håndteres på samme måte som utslipp fra fossile kilder. Samtidig understreker et bredt stortingsflertall i Innst. 251S (2016-2017) at landbrukets viktigste oppgave må være å redusere utslipp per produserte enhet.

På bakgrunn av Stortingets flertallsmerknader mener Nortura at storfekjøttproduksjonen i Norge fortsatt må baseres på både kombinasjonskua NRF og ammekurasene. Det er samtidig viktig at det legges til rette for at avlsorganisasjonene og fôrprodusentene stimuleres til fortsatt forskning og utvikling på avl slik at klimateffektiviteten fra produksjonen kan øke ytterligere. **Gjennom et fortsatt målrettet avlsarbeid i Geno og TYR vil det etter Norturas oppfatning være mulig å redusere klimabelastningen per produsert enhet vesentlig, slik Stortinget har lagt opp til.**

Fôrprodusentene har også forskningsprosjekter som viser lovende potensialer for redusert metanproduksjon i kuas fordøyelsessystem.

I følge NIBIO⁵ utgjør utslipp av metan og lystgass åtte prosent av de samlede norske utslippene i ikke-kvotepiktig sektor. Målt per kalorienhet er utslippene fra ammekuproduksjonen omlag dobbelt så høy som for melkekua.

I debatten om klimautslippene fra storfe fokuseres det etter Norturas syn for ensidig på netto utslipp fra kua og i for liten grad på nettoresultatet som følge av at drøvtyggere bidrar til høyere CO₂-binding i jordsmonnet. Arealer med urter og grasvekster som ikke utnyttes til fôr for drøvtyggere vil avgi CO₂. Om disse arealene utnyttes som grovfôr eller til beitende storfe vil det gi en positiv effekt for netto klimautslipp fra sektoren. For eksempel vil nedbeiting på utmarks-, kultur- og innmarksbeiter bidra til gjødsling som i sin tur bidrar til god rotutvikling på vekster som bidrar til å binde CO₂ i jordsmonnet. **En grovfôrbasert storfekjøttproduksjon vil, spesielt i kombinasjon med beite, bidra positivt til å realisere Stortingets mål om å « redusere utslipp per produserte enhet ».**

Norsk melke- og kjøttproduksjon har historisk vært bygget rundt melkekua. Dette er en ressurseffektiv produksjon, og en driftsform som bidrar til å nå viktige mål om landbruk i hele landet men som også peker vei i forhold til klimasmart kjøttproduksjon. **Det er viktig å opprettholde kjøttproduksjonen på melkebrukene.** Utviklingen de siste årene viser at andelen kjøtt produsert fra melkebruk er fallende. Økt avdrått og bortfall av melkevolum som i dag går til eksport av Jarlsberg betyr at det er risiko for at kutallet og kjøttproduksjonen fra melkebrukene vil kunne falle i årene som kommer.

Dette betyr at en vekst i kjøttproduksjonen må komme fra både amme- og melkekubesetningene i de nærmeste årene, men at det langsiktig må arbeides systematisk for å redusere klimabelastningene fra begge produksjonsformene.

For å opprettholde og øke grovfôravlingene med stadig større nedbørsmengder, blir det viktigere og viktigere med gode grøftings- og dreneringstiltak. Samtidig blir en stadig større andel av den dyrka marka leiejord, noe som gjør det mindre aktuelt med tunge investeringer i grøfting. Grøfting er også ett av de viktigste tiltakene for å få til en klimavennlig grovfôrproduksjon. Tilskudd til grøfting ble styrket med 500 kroner i fjor, til 2000 kroner per dekar. Dette var en viktig stimulans til økt grøfting, spesielt i områder med steinfri jord og lave grøftekostnader. Nortura ser at dreneringskostnadene

⁵ Arne Grønlund, «Klimagasser fra norsk landbruk», 05.09 2017.

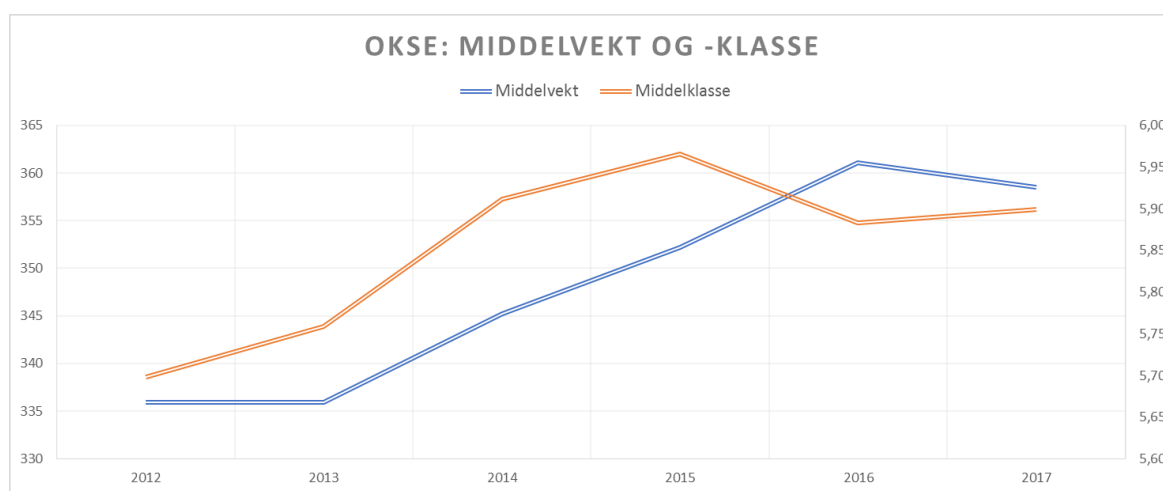
varierer sterkt med jordas beskaffenhet. Tilskuddet til grøtting bør derfor økes, og gis som en prosentsats av et godkjent kostnadsoverslag, slik som det blir gjort når en søker tilskudd fra Innovasjon Norge til driftsbygninger.

3.4 Fett og vekt er fortsatt en utfordring

Nortura observerer en betydelig økning i slaktevekt for alle typer storfe. Samtidig klasser stadig flere dyr i høyere fettgruppe enn tidligere. Innføring og styrking av kvalitetstilskuddet har etablert og forsterket trenden med stadig tyngre og feitere dyr som blir levert til slakt.

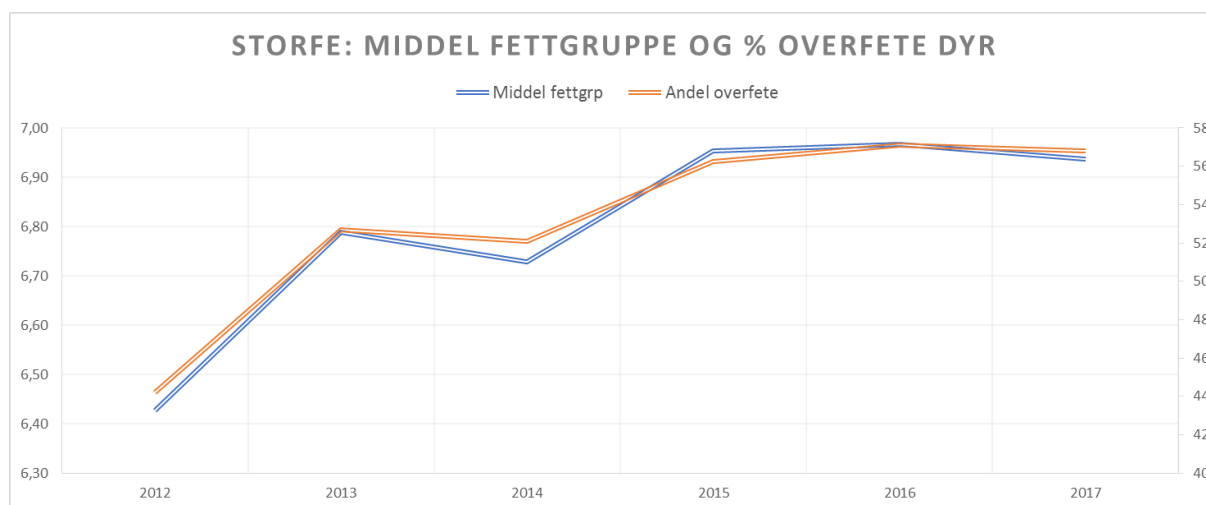
Som eksempel har middelvekten for okse økt med 23 kilo (6,7 prosent) bare de fem siste årene, mens middelklassen kun har økt to tiendels poeng. For storfekategorien samlet har middels klassifiseringen av fettgruppe økt en halv klasse, eller 28 prosent siden 2012.

Nortura ser med bekymring på denne utviklingen. Markedet er ikke lenger villig til å betale for fett. Slakteriene sliter dermed med et voksende overskudd av fraskåret fett.

Figur 3-2: Utvikling middelvekt og klasse for okse. Kilde: Animalias slaktestatistikk.

Produksjon av fett er dessuten også lite hensiktsmessig i et helsepolitisk perspektiv. Kostholdsrådene går stadig i retning av magrere produkter, spesielt med hensyn på innholdet av animalsk fett. I et klimaperspektiv er det også lite hensiktsmessig å produsere fett som ikke går til humant konsum.

Figur 3-3: Utvikling middels fettgruppe og overfete dyr, storfe. Kilde: Animalias slaktestatistikk

I 2015 ble det innført et kvalitetstilskudd på fire kroner per kilo, i tillegg til et krav om at kyr må ha født en kalv siste 15 måneder for å være berettiget husdyrtilskuddet. Dette tilskuddet ble endret allerede i 2016 med en skarp differensiering mellom klasse O og O+/bedre (kr 2,50/kg for klasse O og kr 7,50/kg for klasse O+ eller bedre). fra 1. januar 2018 ble det også innført et krav om at kvalitetstilskuddet kun utbetales for fettgruppe 4- eller lavere.

Med bakgrunn i utviklingen i slaktevekt og fettgruppe, mener Nortura også i år at det er feil å øke tilskuddssatsene for kvalitetsstilskuddet ytterligere.

Kvalitetstillegget bidrar til å styrke storfeproduksjonen, men det må rettes opp i den uønskede utviklingen på vekt og fett slik at storfeproduksjonen svarer ut markedets etterspørsel, myndighetenes politikk om mindre fett i kostholdet samt de avsetningsmessige utfordringene dette skaper i markedet.

Samtidig som Nortura har revidert og nedjustert vekstprognosene for storfekjøttproduksjonen, er det behov for å være forsiktig med å yte for sterke stimuli til produksjonsvekst.

Vi mener det er rett med en balansert og kontrollert vekst for ikke å havne i en situasjon med overproduksjon. Det er de tre siste årene gjort større strukturelle endringer kvalitetstilskuddet. Dette har vært viktig for å øke kjøttproduksjonen i begge besetningstyper.

Nortura mener det er viktig å vurdere hvordan de gjennomførte endringene slår ut i produksjonen før ytterligere stimuli gis gjennom kvalitetstilskuddet.

Innføring av kvalitetstilskuddet, og inkluderingen av klasse O, er et viktig og riktig signal til kombinasjonsprodusentene om å prioritere kjøttproduksjon. Vi har sett at tilskuddet har effekt, og at kjøttproduksjonen får høyre prioritet også i mange melkebruk. **Dersom O-klassen svekkes, både i relative og absolutte størrelser, vil dette sende feil signal til melkeprodusentene.**

Nortura mener fortsatt at kombinasjonsbesetningene må utgjøre grunnfjellet i storfekjøttproduksjonen i Norge. For å fortsette arbeidet med kjøttkvalitet i disse besetningene, mener Nortura videre at det bør stimuleres til at flere NRF insemineres med semin fra kjøttfe. I dag er det 5-6 prosent av insemineringene som er slike kryssninger. Økt andel kryssninger vil øke kjøttproduksjonen og kvaliteten i produksjonen.

Den sterke differensieringen i kvalitetstilskuddet skaper en viss bekymring knyttet til de langsiktige strukturincentivene i storfeføringen. Skjevheten mellom spesialisert kjøttproduksjon og kombinasjonsbesetninger som produserer både kjøtt og melk, er ikke ønskelig både ut fra en inntektsmessig vurdering og ut fra et rent kanalisering- og ressurspolitisk ståsted. **En eventuell styrking i kvalitetstilskuddet bør ha som utgangspunkt å utjevne den store forskjellen mellom klasse O og O+.**

Nortura mener at for store avstander mellom tilskuddene i de ulike klassene bidrar til uønsket fettproduksjon på dyrene.

3.5 Forholdet til WTO begrensningene på kvalitetstilskuddet

WTO regelverket setter begrensninger på hvor mange kilo storfekjøtt som kan få kvalitetstilskudd per år. Etter hvert som veksten i norsk storfekjøttproduksjon nærmer seg målet om selvforsyning, nærmer vi oss også taket på 50.500 tonn årlig produsert storfekjøtt. Produksjonen var i 2017 50.216 tonn.

Landbruksdirektoratet ber partene diskutere denne utfordringen i forbindelse med årets oppgjør.

Norturas vurderer at det er flere virkemidler som kan settes inn for å hindre at produksjonsgrensen brytes, uten at dette skader økonomien til storfeprodusentene. Dersom man i år vurderer å innføre tiltak, er det av stor betydning at disse ikke ødelegger for incentivene som er etablert for å stimulere til økt kjøttproduksjon på melkebrukene. Innføringen av kvalitetstilskuddet for klasse O har vært, og er, et viktig signal til melkeprodusentene om å øke kjøttproduksjonen. Melkeprodusentene er i ferd med å tilpasse seg økt kjøttproduksjon. Det er viktig med forutsigbarhet i næringen, og at det ikke innføres tiltak som for eksempel å fjerne O-klassen nå.

Tilpasningen på melkebrukene innebærer blant annet et arbeid med å øke gjennomsnittsklassen ved krysningssinseminering. Det er utviklet teknologi for kjønnsseparering av sæd. Dette vil bidra ytterligere til en mer forutsigbar og mer effektiv kjøttproduksjon ved melkebrukene, og vil kunne øke gjennomsnittsklassifiseringen ytterligere.

Avtalepartene innførte fettbegrensninger i kvalitetstilskuddet i fjor, noe som etter Norturas beregninger reduserer utbetalingsgrunnlaget med rundt 2,3 millioner kilo.

Fordi det ikke er fare på kort sikt for at Norge skal bryte WTO grensa mener Nortura at virkemidlene må nivelleres i tråd med behovet.

Nortura anbefaler i år å ta ut kategori okse fra kvalitetstillegget. Dette er dyr som er over to år og som primært brukes som avlsdyr – altså ikke til kjøttproduksjon. I fjor var det om lag 7900 dyr i kategorien, hvor rundt 80 prosent av dyrene faller inn i kategori O eller bedre. Samlet vil en fjerning av kategori okse fra kvalitetstilskuddet innebære at man tar ut omlag 2.300 tonn kjøtt – tilsvarende noe over 6000 dyr.

Dette vil være et tiltak som sikrer at Norge holder seg innenfor WTO-forpliktelsene.

Nortura forutsetter at en slik endring gjøres etter prinsippene som er skissert over, slik at det ikke påvirker utviklingen i kjøttproduksjon eller økonomien i næringen negativt.

3.6 Investeringsbehov for storfebøndene

Det er i ferd med å bygge seg opp et betydelig etterslep i investeringer i storfekjøttproduksjonen. Vekststrategien i næringen, overgang til løsdrift, eldre driftsbygninger, forventede krav om endret gjødselhåndtering, andre klimatilpasninger og innføring av løsdrift i 2030 skaper et betydelig investeringsbehov.

Det er nå et stort behov for nye driftsbygninger for både melke- og ammekyr. Denne utfordringen lar seg ikke løse uten en ekstraordinær satsing og økning av rammen for investeringsstøtte.

Med en investeringsstøtte på 30 prosent av kostnaden, tilsier det at det bør avsettes inntil 180 mill. kr årlig over en tiårsperiode til investeringsstøtte for storfefjøs.

Investeringsstøtte er en forutsetning for at utbyggingsprosjekter blir realisert. Med tanke på best mulig utnyttelse av grovforressursene, er det viktig at finansieringsordningen også gjøres tilgjengelig for mindre og middels store bruk både med kombinasjons- og spesialisert produksjon.

Etter Norturas vurdering bør innretningen på investeringsstøtten gjennom Innovasjon Norge struktureres på samme måte som fjorårets endring til soneinndelt driftstilskudd. Soner som ligger utenfor kornområdene, og i de mest attraktive grovfôr og beiteområdene i distriktene, bør prioriteres.

De årlige investeringene i landbruket ligger på rundt 8,5 milliarder kroner. Dette skaper et stort investeringsetterslep. Agri Analyse beregnet i 2013 at investeringsbehovet i landbruket ligger på

mellom 16,5 – 26,5 milliarder kroner årlig. Årsakene til dette er sammensatte, men dårlig økonomi/lave marginer og et svakt pantegrunnlag for risikolån i flere steder av landet er to viktige grunner.

I forbindelse med behandlingen av jordbruksmeldingen i juni 2017 ble det sendt inn et innspill fra Landkreditt om å tillate banker å etablere ordninger som kan bidra til å løse utfordringene knyttet til finansiering av investeringer i områder med lave panteverdier. **Nortura mener Landkreditts forslag er fornuftige, og at partene i oppgjøret bør vurdere dem i forbindelse med årets oppgjør.**

Stadig mer nedbør og ustabile vekstsesonger fører til at det i perioder er vanskelig å dyrke grovfôr med god kvalitet (gras) i deler av landet. I vekstsesongen 2017 var utfordringene spesielt store på Vestlandet hvor nedbørsmengdene førte til redusert kvalitet på fôret eller i mange tilfeller at det ikke var mulig å gjennomføre en slått (3-4 fire er vanlig).

For å gjøre fôrproduksjonen mer stabil og forutsigbar er det behov for dreneringstiltak flere steder. Dette er både en tilpasning til endret klima, men også et risikoreduserende tiltak som bidrar til at bøndene kan nyttiggjøre seg av grovfôrearealene på en forutsigbar måte.

Nortura mener at tilskuddsposten til drenering av fôrarealer må økes i årets oppgjør. Posten er redusert kraftig de senere årene. Siden 2016 er tilskudd til drenering redusert med 27,5 prosent til 58 millioner kroner. Endringer i klima og ønsket om en forutsigbar vekst i storfekjøttproduksjonen taler for at beløpet justeres opp ved årets oppgjør.

3.7 Kanalisering og beitetilskudd

For å få til en ressursmart og bærekraftig vekst i storfeproduksjonen er det viktig å ta hele landet og alle beiteressursene i bruk. Det er avgjørende å ikke fortsette sentraliseringstendensen, ved å kanalisere veksten i storfeproduksjonen til områder med gode kornarealer. Det er derfor avgjørende at det legges til rette for støtteordninger som stimulerer vekst i distriktene, der hvor grovfôrbeitene naturlig finnes. Samtidig med dette vil utnyttelse av de gode beiteressursene som finnes rundt om i landet bidra til at storfedriften bidrar til å ivareta miljømessige interesser knyttet til arts mangfold, god mikrobiologi og motvirkning av gjengroing.

Beite på inn- og utmark samt kulturbeitene skaper en betydelige ringvirkninger og er samfunnsnyttig for både turistnæringer og befolkningen som bruker naturen til rekreasjon.

En velfungerende grovfor- og beitebasert produksjon over hele landet gir derfor viktig og samfunnsnyttig kulturlandskapspleie. Dette har viktige og positive miljøeffekter, som både er i tråd med landbrukets målsettinger og storsamfunnets ønsker.

Bedre grovfôravløsing med høyere kvalitet, reduserer kraftfôrkostnaden. Virkemidlene bør derfor stimulere til en positiv utvikling på disse områdene. Får vi dette til, må aktuelle virkemidler styrkes, samordnes og målrettes. Dette bør være en sentral del av strategien for å styrke det distriktsorienterte storfeholdet i Norge.

I 2017 ble det i forbindelse med behandlingen av jordbruksmeldingen og oppgjøret debattert hvorvidt man skulle styrke utmarksbeitene på bekostning av innmarks- og kulturbeiter. I jordbruksoppgjøret ble det generelle beitetilskuddet redusert med 20 prosent (til 350 kr/dyr) samtidig som tilskuddet til utmarksbeite ble økt med 45 prosent (til 628 kr/dyr).

En styrking av beitetilskuddet virker mindre produksjonsdrivende enn kvalitetstilskuddet. Nortura mener at dette virkemidlet må tas i bruk også i årets oppgjør på en måte som også virker positivt i forhold til en ønsket kanalisering av kjøttproduksjon utenfor kornområdene.

Nortura stiller seg positive til innføring av et driftsvansketilskudd for å opprettholde drift på de mest vanskeligstilte arealene over hele landet er viktig i et land med svært begrensede arealressurser.

Gjengroing vil gjøre det kostbart å gjenopprette arealene til dyrkingsformål på et senere tidspunkt. Et driftsvansketilskudd med en klar miljøprofil vil ha en positiv innvirkning på jordbrukets flerfunksjonelle rolle i det samlede kulturlandskapsbildet.

En styrking av kulturlandskapene, som ofte står i fare for gjengroing, vil skape positive ringvirkninger for befolkningen og andre næringer i Norge ved at gjengrodde landskaper blir beitet ned/åpnet.

3.8 Livdyrfinansiering

En flaskehals for etablering av en storfekjøttbesetning basert på ammeku, er finansiering av selve besetningen (livdyr). Dette er påpekt ved flere anledninger, bl.a. i rapport fra ekspertgruppen fra 2013. Tilgang til finansiering av livdyrkjøp er fortsatt en stor utfordring, spesielt i distriktene hvor pantegrunnlaget ofte er lavt.

Vi ber om at innkjøp av livdyr blir med i grunnlaget for investeringslån fra Innovasjon Norge.

4.0 Småfe – sau, lam og geit

Det har vært stor oppmerksomhet rettet mot sauenæringen det siste året. Overproduksjon og håndteringen av et stort reguleringslager bidro til å løfte fram en del sentrale spørsmål knyttet til produksjonskapasiteten i næringen og virkemidlene for å styre både produksjon og lager.

Det er ikke rom for volumøkning i produksjonen av sau og lam. Virkeligheten er snarere slik at en reduksjon i sauetallet er nødvendig for å balansere markedene og bedre økonomien i næringen. Slutten av 2017 og starten på 2018 har vært preget av høyt slaktevolum av sau og signaler om redusert påsett. Dette er gode signaler, men effekten er usikker. Prognosene viser fortsatt bekymringsfullt høye lagre, og en skjevfordeling med mer sau enn lam på reguleringslaget.

I følge NIBIO er småfebøndene den gruppen innenfor husdyrproduksjonene som ligger lavest i inntekt. Samtidig med dette er sektoren den som ligger høyest i støttenivå, det vil si henter den laveste andelen av inntektene i markedet. Det er flere grunner til dette, men en viktig årsak er at sauen produserer mange fellesgoder som kulturlandskap, bosetting i distriktene, produksjon av rein mat på marginale ressurser osv som fellesskapet er villig til å betale for. En annen utfordring er at sau og lam er et sesongprodukt som ofte blir brukt som lokkevare for å få kunder inn i butikk. Det er derfor ikke alltid noen god kobling mellom prisen på råvaren og utsalgspris i butikk.

Med den prisutviklingen vi har på lam har råvaren som kommer fra sauen blitt en voksende utfordring de siste årene. Etterspørselen etter sau er fallende, også i industrimarkedet som har vært den viktigste kundegruppen. Overproduksjonen medfører en betydelig lagerbygging. Første januar 2018 var 54 prosent av reguleringslageret sau, 46 prosent lam. Dette står i skarp kontrast til 2016 hvor kun 20 prosent av lageret var sau, mens 80 prosent var lam.

Nortura arbeider systematisk med å utvikle nye produkter basert på sau. Men situasjonen for sau er alvorlig, og det er viktig å finne ordninger som både ivaretar økonomien til produsentene, samtidig som overskuddssituasjonen håndteres.

4.1 Bakgrunn for den krevende markedssituasjonen

Etter at markedet siden begynnelsen på 2000 tallet var preget av tilbudsunderskudd, endret situasjonen seg i 2015 og underskudd ble snudd til overskudd.

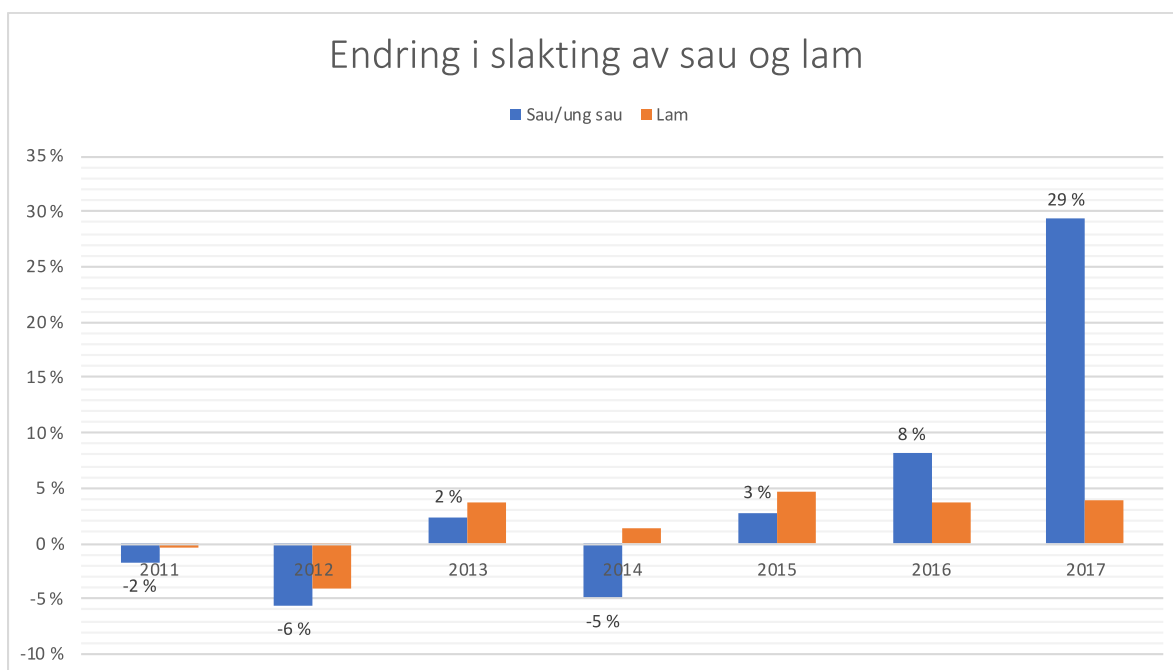
Markedet for sau og lam skiftet fra å være et underskuddsmarked med administrativt nedsatt toll, til et overskuddsmarked preget av økende produksjon og fallende salg.

Konsekvensen ble hurtig og betydelig oppbygging av reguleringslager. Ved inngangen til 2016-sesongen var det fortsatt betydelige mengder sau og lam fra 2015 og våren 2016 på reguleringslager.

Ved årsskiftet 2016/17 var det totalt sett 3200 tonn sau og lam på reguleringslager hvorav mye var fra 2015 og tidlig 2016. Vinteren 2017 økte reguleringslageret videre og var på sitt høyeste i starten av mars med 3 500 tonn.

Inntil vinteren 2017 hadde Nortura brukt de tilgjengelige virkemidlene for å håndtere markedssituasjonen, deriblant:

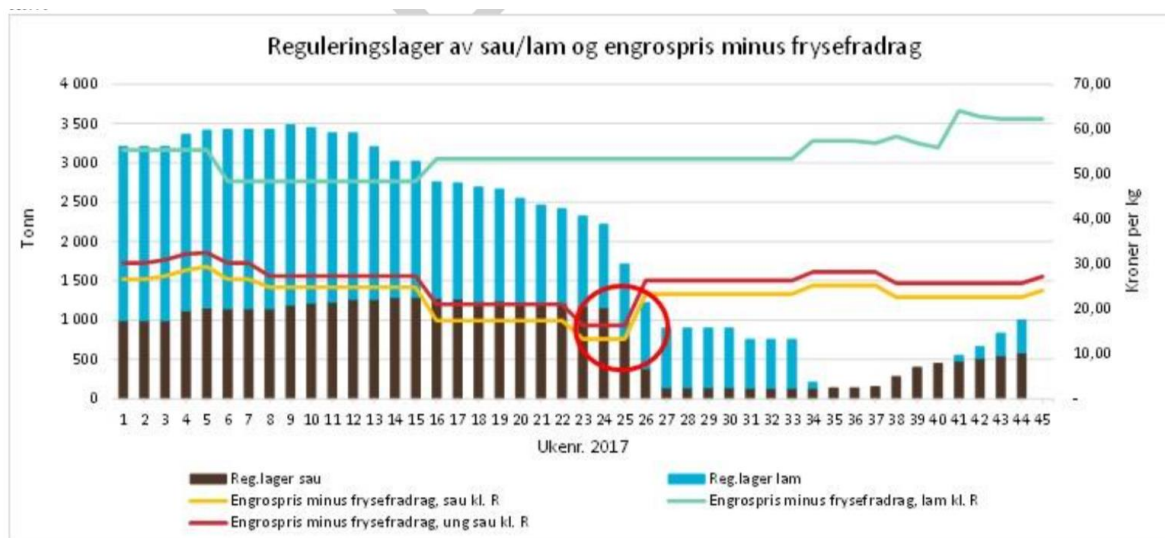
- Reduserte engrospriser for å stimulere til økt salg og redusert produksjonstilje
- Ny prisløype og informasjon mot produsent for å få lettere lam og nok lam tidlig i sesong når etterspørselen var høy
- Produktutvikling, samarbeid med kjedene og økt markedsføring for å øke salget
- Tydelige innspill til Innovasjon Norges policy for at det ikke burde gis investeringsstøtte til produksjonsdrivende investeringer i sauenæringa.

Figur 4-1: Endringer i slakting av sau og lam 2011-2017. Kilde: Animalia slaktestatistikk

Situasjonen vinteren 2017 viste at tiltakene ikke var tilstrekkelige, og det ble søkt Omsetningsrådet om å kunne gi ekstraordinære frysefradrag for sau, ung sau og lam fra 2015 og første halvår 2016. Omsetningsrådet innvilget søknaden og gav mulighet til en prisreduksjon på 30 prosent for fryst slakt fra reguleringslager.

Frysefradraget ga god effekt for lam. I perioden fram til 15. april var alt lam fra 2015 og første halvår 2016 ute av reguleringslager. Etterspørselen etter lam holdt seg oppe slik at volumene fra høsten 2016 og vinteren 2017 ble solgt ut innen oppstart av lammesesongen 2017. Etter at lammene fra første halvår 2016 var solgt, var frysefradraget 15 prosent.

Figur 4-2: Utvikling reguleringslager engrospris og frysefradrag. Kilde Landbruksdirektoratet

For sau og ung sau var situasjonen en helt annen. Her var det, tross frysefradrag på 30 prosent for å få i gang det norske markedet, liten eller ingen utgang fra reguleringslager. Dette medførte at

engrosprisen for sau og ung sau i Norge ble redusert med 10 kroner per kg fra 17. april. Det var liten respons på prisreduksjonene i markedet. Prognosene viste dessuten at vi kunne vente oss nye overskudd fra høsten 2017 (se figur over, faktiske tall).

Engrosprisen for sau og ung sau til norske aktører ble redusert med ytterligere 10 kroner per kg fra mandag 5. juni. Engrosprisen for sau klasse R og fettgruppe 2 var da nede i kroner 15,60 per kg. Dvs betydelig lavere enn kostnadene ved inntransport, slakting og trekk i omsetningsavgift. Når prisen var på dette nivået, var det ekstraordinære frysefradraget på 30 prosent fjernet og normalt frysefradrag på ca 15 prosent ble innført.

I løpet av en treukers periode ble reguleringslageret for sau og ung sau redusert fra 1 174 tonn til 383 tonn – totalt 791 tonn.

Nortura var klar over, og gjorde oppmerksom på, at prisnedgangen i det norske markedet ville føre til at prisene som ble tilbudt norske aktører kom ned på nivå med verdensmarkedsprisene. I vurderingen av om en ytterligere stor prisreduksjon og potensiell eksport var i tråd det handelspolitiske regelverket, rådførte Nortura Totalmarked seg med Landbruksdirektoratet. Vurderingene fra direktoratet var tydelige, disse ble senere bekreftet i brev fra direktoratet til Omsetningsrådet: Dersom prisen reduseres nasjonalt og varen er tilgjengelig for alle i det nasjonale markedet, vil dette ikke bli å betrakte som reguleringseksport eller støttet eksport.

4.2 Behovet for produksjonsregulerende tiltak er betydelig

På bakgrunn av de ekstraordinære pristiltakene, ble reguleringslaget i hovedsak tømt. Men dette til en høy pris for bonden, og til en høy politisk kostnad for markedsregulator

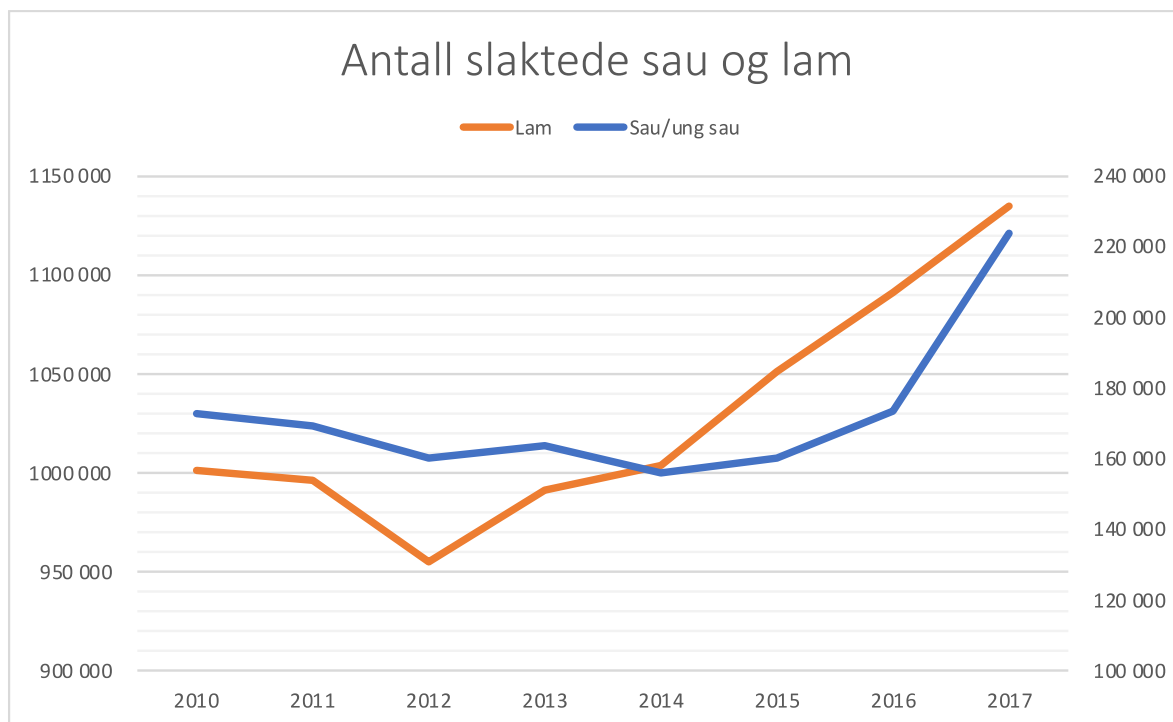
Omsetningsrådet har etter denne saken endret regelverket for lagring og eksport, slik at det framover ikke vil være mulig å eksportere reguleringslaget vare som har mottatt frysefradrag eller prisnedskrivningskompensasjon. Landbruksdirektoratet og Nortura må derfor innrette forvaltningen slik at alt overskudd som i løpet av lagringstiden har fått frysefradrag eller prisnedskrivningskompensasjon, ikke kan eksporteres. Dette betyr at når kjøtt ikke kan brukes til humant konsum, vil det gå til destruksjon eller som innsatsfaktor til fôr til kjæledyr.

Tiltakene i 2017 reduserte fryselaagene betydelig, men utfordringene i småfeproduksjonen er ikke forbi. Ved inngangen til 2018 lå det 2860 tonn sau og lam på lager, hvor noe over halvparten var sau og ung sau. Det er prognostisert ytterligere lagerbygging på 1200 tonn i 2018, og det forventes at balansen mellom lam og sau/ung sau vil opprettholdes eller forverres. Det er her viktig å huske på at vi i 2017 fikk ekstraordinær stor slakting av sau fordi telledatoen for dyre- og avløsertilskudd ble endret fra 1. januar til 1. mars. Det ble dermed mindre aktuelt å utsette slaktinga av sau til etter nyttår. 1000 tonn av reguleringslageret på sau skyldes større slakting av sau i 2017 enn i 2016.

Markedssituasjonen for sau og lam er vanskelig, og høye omsetningsavgifter og lave engrospriser skaper en presset økonomi for sauebøndene, som fra før er den gruppen produsenter med svakest økonomi blant husdyrprodusentene.

Virkemidlene i markedsbalanseringen for sau og lam er begrenset. På kort sikt er det bare pris, sesonglagring og frysefradrag som er reelle alternativer. Nortura benytter disse innenfor gjeldende rammer. Det er likevel ikke tilstrekkelig til å løse situasjonen på mellomlang og lang sikt.

Det er nødvendig at aktørene i bransjen fortsetter arbeidet med produktutvikling og salg av sau og lam for å gjøre det mer tilgjengelig hele året og i nye former som er mer tilpasset hverdagsforbruk.

Figur 4-3: Antall slakta sau/ung sau og lam 2010 - 2017. Kilde: Animalia slaktestatistikk

Samtidig tror vi ikke det er mulig å komme utenom at sauetallet må noe ned. Dette må gjøres på en måte som både opprettholder en allerede svak økonomi i næringen, samtidig som produksjonen kan reduseres. Prisen på både sau og lam har falt dramatisk de to siste årene. Saueprisen i 2017 var nær halvert, sammenliknet med nivået i 2015 (-12,30 kr/kg) mens lammepreisen er redusert med 9,65 kr/kg i samme periode.

Produksjonen av sau og lam er betydelig større enn engrossalget. Dette gjelder særlig for sau. Avregningsprisen til produsent for sau er nå svært lav og ytterligere reduksjon vil kunne gi negative slakteoppgjør. For å kunne komme i balanse i småfemarkedet må tilskuddene til sau og lam ikke bidra til økt produksjon.

Nortura mener at partene må vurdere hvordan dagens produksjonsdrivende tilskudd kan vris over mot produksjonsuavhengige tilskudd som ikke stimulerer til vekst i produksjonen.

Det vil bidra til å redusere overproduksjonen av sau og lam, i tillegg vil en slik dreining i tilskudd redusere nivået på gul støtte.

Framover er Nortura av den oppfatning at partene i landbruket må legge til rette for at omsetningsmidlene kan brukes til produksjonsregulerende tiltak som får oppslutning i hele næringen.

Vi mener det er rett å ta utgangspunkt i forslaget som ligger i avtalen mellom Nortura og KLF, men tilpasse denne på en måte som er politisk akseptabel og som samtidig sikrer gode konkurransevilkår.

Nortura er positive til frivillige og strukturerte ordninger for produksjonsregulering. På dette området er det viktig med grundige utredninger slik at tiltaket blir målrettede og effektene tilsiktet.

Nortura anbefaler at partene avventer Omsetningsrådets gjennomgang av virkemidlene, som blant annet skal vurdere produksjonsregulerende tiltak, og at dette blir tema i jordbruksoppgjøret etter at omsetningsrådet har konkludert i sin gjennomgang.

4.3 Styrking av beitetilskuddet

Det er viktig å stimulere småfenæringa i den retning fellesskapet ønsker. Økt bruk av beiting, samt at småfenæringa utvikler seg i en klimavennlig retning, vil derfor være svært viktig. Beiting er viktig for å sikre åpne landskaper i kultur- og utmarksområdene i Norge. Gode ordninger for å sikre at det fortsatt er formålstjenlig med fritt beitende sau og geiter er også avgjørende for økonomien i en hardt presset næring. Fritt beitende dyr stimulerer til god dyrevelferd og bidrar til å holde landet i bruk. Det er samtidig rimelig tilgang til fôr, som ellers ville måtte blitt erstattet med kraftfôr eller annet grovfôr. Dyr på fribeite tilfører også kjøttproduksjonen en viktig kvalitet som vi vet forbrukerne verdsetter, særlig gjelder dette lammene som slaktes på høsten og som stort sett har levd hele livet ute.

Derfor må det fortsatt stimuleres til utstrakt beitebruk, både i utmarksbeitene, men også på kulturbeitene. Vedlikehold av sistnevnte områder er arbeidsintensivt og krevende.

Nortura er positiv til gode forenklinger i støttestrukturen, men nettopp av hensyn til småfenæringa og den varierende topografien i Norge, er det viktig at slik forenkling ikke går på bekostning av måloppnåelse og presisjonen i tilskuddsordningene. Endringer i et finmasket tilskuddssystem er risikabelt og kan gi utilsiktede konsekvenser om de ikke utredes grundig på forhånd.

Ved oppgjøret i fjor ble det gjort strukturelle endringer i beitetilskuddene, hvor støtten til innmarksbeitende dyr ble redusert med drøyt 30 prosent mens utmarksbeitetilskuddet økte drøyt 20 prosent. **Nortura mener at beitetilskuddet er viktig for å opprettholde kulturlandskapet.**

For ytterligere å stimulere til at naturlige beiteområder utnyttes, for eksempel ravineområder og landskapet i kyst-Norge, **mener Nortura det er fornuftig å innføre et driftsvansketilskudd for å opprettholde drift på de mest vanskeligstilte arealene over hele landet er viktig i et land med svært begrensede arealressurser.**

En styrking av kulturlandskapene, som ofte står i fare for gjengroing, vil dessuten skape positive ringvirkninger for befolkningen og andre næringer i Norge ved at gjengrodd landskaper blir beitet ned/åpnet.

Nortura anbefaler derfor at både utmarksbeitetilskuddet og beitetilskuddet økes og at gapet mellom innmarks- og utmarksbeite reduseres. Nortura støtter innføring av et driftsvansketilskudd.

4.4 Beitetilskudd og dyrevelferd

Beitende dyr bidrar til bedre dyrevelferd. Fribeitende småfe har dette som konkurransefaktor mot andre dyreslag, og er en egenskap ved det norske småfeholdet Nortura mener det er viktig å ivareta. Men for å sikre god dyrevelferd for dyr på fritt beite, er det etter Norturas vurdering viktig å øke støtten til tiltak som skjermer småfe fra rovdyr, sikrer hyppigere tilsyn i beitesesongen og som reduserer antallet dyr som ikke blir funnet i løpet av sankeperioden på høsten.

Tiltak det bør gis økt støtte til kan være:

- **Digitalisering av saueholdet gjennom tilskudd til kjøp av elektronisk overvåkingsutstyr:** Mindre sau og færre sauebønder som nyttiggjør seg av utmarksbeiter gjør det mer arbeidskrevende med sau i utmark, noe som fører til at sannsynligheten for at sau blir værende igjen etter sanking øker. Elektronisk overvåkingsutstyr vil lette sanking og gjøre tilsynet bedre og mer effektivt samtidig åpne for store muligheter for økt digitalisering og utnyttelse av relevant informasjon knyttet til saueholdet
- **Investeringsstøtte til fellestiltak i utmarksbeiter gjennom organisert beitebruk i er svært viktig for å øke bruken av utmarka.** Støtte til oppsetting av sperregjerder, bruer, bygging av

sankeanlegg og så videre bidrar positivt til dyrevelferd og dyrehelse og styrker småfenæringa som en utmarksbasert næring. Ordningen bør derfor ytterligere forsterkes i årets oppgjør.

4.5 Kvalitetstilskuddet

Det har vært en diskusjon om å redusere kvalitetstilskuddet for å redusere saueproduksjonen. Fordi sauebøndene relativt sett er mer avhengige av direkte tilskudd enn andre produksjoner, vil en ytterligere innskjerping av kvalitetskrav og reduksjon i tilskuddssatsene vil slå ut på økonomien til sauebøndene. Nortura har tidligere argumentert for at produksjonsregulerende tiltak er et bedre virkemiddel for å sikre markedsbalanse.

WTO regelverket setter begrensninger på hvor mange lam i klasse O+ og over som kan få kvalitetstilskudd per år. Reglene for lam skiller seg fra storfe på den måten at det er antall slaktede lam som teller, mens det for storfe er samlet antall kilo som blir slaktet som er utslagsgivende for grensen.

I 2017 ble det utbetalt kvalitetstilskudd for 1.037.188 lam og kje. WTO grensen ligger på 1.075.700 lam og kje.

Landbruksdirektoratet ber partene diskutere denne utfordringen i forbindelse med årets oppgjør.

Norturas vurderer at det er flere virkemidler som kan settes inn for å hindre at produksjonsgrensen brytes, uten at dette skader økonomien til produsentene. Det er for eksempel mulig å innføre ulike former for tak og samtidig kompensere med høyere satser slik at netto oppgjøret til bonden forblir uendret.

Både direktoratet og Nortura vurderer at det er lite sannsynlig at grensen blir brutt i 2018, men at det med den vekstakten vi har er fornuftig å forberede en justering av regelverket i forbindelse med årets oppgjør.

Nortura forutsetter at en slik endring gjøres etter prinsippene som er skissert over, slik at det ikke påvirker økonomien i næringen negativt.

4.6 Ny nedre grense for kvalitetstilskudd for kje

Omsetningen av kje er utfordrende i det norske markedet. Kvaliteten på kjøttet er bra, men gjeldende slaktevekt for å få kvalitetstilskudd kjeslakt er for lav i forhold til å lage kvalitetsprodukt av kje.

Nedre vektgrense for kvalitetstilskudd kjeslakt bør derfor heves til over 5,1 kg.

5.0 Gris

Produksjon av gris er det eneste dyreslaget igjen som reguleres gjennom målprissystemet, og hvor prissettingen således er direkte underlagt de årlige jordbruksforhandlingene. Målt i produksjonsvolum, dyretall og konsum, er gris det viktigste dyreslaget for kjøttproduksjonen og for forbrukeren. En stabil økonomi i næringen er også avgjørende for industristrukturen og ringvirkningene i hele landet. Slakteri-, og til en viss grad fabrikkstrukturen, er bygget rundt svinenæringen. For å opprettholde høy effektivitet og lave enhetskostnader i industrien, er det avgjørende med en sunn og stabil svinenæring.

Dersom det etableres permanente eller stor midlertidig overproduksjon, vil konsekvensen være svekket økonomi gjennom økt omsetningsavgift, reduserte slaktevekter og fallende avregningspris.

Økonomien i svinenæringen har kommet seg over kneika den var i 2012/2013, men økonomien er fortsatt presset.

I følge prognosen er den innenlandske griseproduksjonen omtrent på nivå med den hjemlige etterspørselen. Justert for import av spekk, WTO-kvoter og artikkel 19-kvoten på 600 tonn viser den siste prognosen et overskudd av svinekjøtt i det norske markedet på 1700 tonn i 2018.

Den hjemlige produksjonen vil enten bli omsatt gjennom økt salg innenlands, eller eksportert i henhold til de gjeldende WTO eksportkvotene.

Selv om prognosene for 2018 er håndterbare, utfordres markedsbalansen imidlertid kraftig på lang sikt. Det er flere faktorer som spiller inn, men de viktigste er:

- **Effektivitetsvekst:** Avlsarbeidet i Norge vekker internasjonal oppsikt, både når det kommer til kjøttkvalitet, helse, dyrevelferd og effektivitet. Innføringen av LZ genetikken på morsiden, fører til kraftig økning i effektiviteten og en bedret økonomi på produsentsiden. Avlsfremgangen har ført til sterkere effektivitetsvekst enn forventet noe som betyr flere slaktegriser, og dermed til at behovet for purker vil bli redusert ytterligere i årene som kommer. Effektivitetsveksten er høyere enn den naturlige etterspørselsveksten og befolkningsøkning i Norge. Nortura beregner at purketallet må reduseres med en prosent per år i årene som kommer for å opprettholde markedsbalanse, forutsatt uendret effektivitetsvekst.
- **Bortfall av reguleringseksport:** Svineproduksjonen skal i henhold til WTO forpliktelsene ut av målprismodellen innen utgangen av 2020. Bortfallet av eksportmuligheter og lagring utover sesong vil medføre en betydelig svekkelse av virkemidlene til markedsregulator. Omsetningsrådet skal gjennomføre en utredning av virkemidlene til markedsregulator. Det er viktig at denne gjennomgangen også blir en grundig utredning av nye verktøy som gjør det mulig å regulere produksjonen på gårdsnivå. Dette er en effektiv måte å regulere produksjonen på, og et helt nødvendig virkemiddel for å sikre langsiktig likevekt i markedet. Staten ønsket ved fjorårets forhandlinger å ta grisen ut av målprismodellen tidligere enn hva Norge er forpliktet til, iht avtalen med WTO. Dette skjedde ikke, og Nortura vil mener det ikke bør gjennomføres en slik omlegging i år. Før en slik endring skjer, må det være gjennomført gode utredninger av produksjonsregulerende virkemidler for svinenæringen. Uten effektive virkemidler vil en slik overgang vil være særdeles krevende for markedsbalansen og økonomien i næringen. Selv om Norge utnytter store deler av rommet i gul boks etter notifiseringen fra 2016, er det etter vår vurdering fortsatt plass til å beholde grisen i målprismodellen og den gule boksen de nærmeste årene.

- **Svekket tollvern:** Regjeringen har signalisert en offensiv politikk knyttet til inngåelse av handelsavtaler i denne stortingsperioden. I forrige periode ble det innrømmet økte Artikkel 19-kvoter på sideflesk, kjøtt av skinke/bog og pølser på i alt 700 tonn. Dette er nær en dobling av kvoten for svinekjøtt, og bidrar til å svekke balansen ytterligere. Nortura er bekymret for at landbruket må betale i form av økte kvoter uten tollvern for våre handelspolitiske interesser i andre sektorer. Økte kvoter på svinekjøtt, kombinert med en svekkelse av virkemiddelsiden for markedsregulator, vil være ødeleggende for markedsbalansen og økonomien i svinenæringen.
- **Usikre prognoser om kjøttkonsum:** Som for de øvrige dyreslagene er det knyttet usikkerhet til hvordan endringene i folks spisevaner og kjøttkonsumet vil påvirke svinenæringen. Isolert sett anses svinekjøttproduksjonen å være mer klimavennlig enn produksjonen fra andre dyreslag. Den har en førseddel som i all hovedsak består av norsk fôrkorn og den norske grisen er ekstremt føreffektiv.

Nortura vil på denne bakgrunn anbefale at innretningen i årets jordbruksoppgjør for svinenæringen ikke stimulerer til økt produksjon, men at partene legger til rette for ordninger som styrker lønnsomheten. Vi anbefaler videre tiltak som bidrar til strukturell og fremtidsrettet omstilling til bedre klimaløsninger, samt fortsatt styrking av helse- og velferdsstatusen til svinenæringen. Nortura mener økte kraftfôrpriser vil være uheldig siden dette er den primære kostnadsdriveren i produksjon av svinekjøtt.

Forutsatt at næringen ikke påføres økte kostnader, anbefaler Nortura at målprisen holdes uendret på 32,43 kroner per kilo.

5.1 Dyrevelferd og -helse i svinenæringen og overgang til SPF

De siste månedene har det vært omfattende mediefokus på dyrevelferden i svinenæringen. Selv om bildet som skapes er uønskede enkelttilfeller, er det viktig for landbruket å ta sakene på alvor. God helse og velferd er en av de viktigste fortrinnene til norsk svinenæring, sammenliknet med den internasjonale konkurransen.

De senere årene har forbrukerens og storsamfunnets bevissthet rundt god dyrevelferd økt betraktelig. Økt interesse for dyrenes velferd og helse er en fordel for det norske landbruket, men er samtidig også krevende i perioder hvor det avdekkes avvik av Mattilsynet som blir gjenstand for omfattende mediedekning. Mattilsynet gjør en nødvendig jobb, og landbruket må sammen med myndighetene sørge for å håndtere enkelttilfellene på en god måte.

Fokuset kan bidra til å svekke det generelle inntrykket av dyrevelferden i næringen. Dette er landbruket ikke tjent med. Nortura ønsker derfor at det ved årets oppgjør prioriteres midler som kan bidra til å både styrke den faktiske dyrevelferdsmessige situasjonen ytterligere. Samtidig må næringen selv arbeide gjennom dyrevelferdsprogrammet for å sikre oppfølging og nødvendig innsyn, slik at tilliten og omdømmet til svinenæringen kan opprettholdes.

Næringen har gjennom Norsvin selv tatt initiativ til et program for at norsk svineproduksjon skal være såkalt SPF-basert innen 2030. I første omgang er det et mål om å øke antall SPF slaktegris i landet til hver fjerde gris innen 2019. I dag er kanskje hver åttende slaktegris SPF. Og innen 2024 er målet at foredlingsbesetningene i Norge har SPF-status.

SPF står for spesifikk patogenfri gris. SPF betyr at besetningen er fri for sykdommene: nysesjuke, dysenteri, mycoplasma og APP.

Dette er et viktig tiltak som vil gjøre en produksjon med en allerede robust helse- og velferdsstatus enda bedre. Overgang til patogenfri gris vil styrke både dyrehelsen og dyrevelferden ytterligere.

Overgangen er imidlertid kostnadskreven, og den medfører at enkeltbesetninger må tas ut av produksjonen i en periode når omleggingen skjer. Det er forventet at effektiviteten i produksjonen vil øke ytterligere etter gjennomført omlegging.

I følge Norsvin varierer saneringskostnaden, men et rimelig kostnadsanslag ligger på mellom 16 000 - 18 000 kroner per purke. En besetning på 120 purker vil dermed få en saneringskostnad på rundt to millioner kroner.

Nortura støtter en overgang til SPF gris. Vi mener dette er en rett vei videre for norsk svineproduksjon som vil gjøre at den framover vil svare ut forbrukerkrav og strengere krav til dyrehelse og velferd.

I arbeidet med å tilrettelegge for en fremtidsrettet svineproduksjon, mener Nortura at partene i oppgjøret bør **prioritere tiltak som vil bidra til å styrke forbrukerlojaliteten og som bygger videre på den gode dyrevelferden og dyrehelsen i næringen.**

5.2 Kompensasjon for sanering ved LA-MRSA

Norsk svinehold er i en særstilling i verden når det kommer til lavt antibiotikaforbruk og få forekomster av LA-MRSA. I flere land har myndighetene gitt opp kampen mot LA-MRSA. I Norge har vi som mål å holde besetningene rene for denne resistente bakterien.

Samfunnets ønske om holde norske besetninger fri for denne bakterien, fører til store kostnader og konsekvenser for produsenter som må sanere besetningene ved funn av LA-MRSA.

Nortura er bekymret for at det fortsatt ikke er etablert en god kompensasjonsordning ved sanering av svinebesetninger ved utbrudd av LA-MRSA. LA-MRSA er et folkehelseproblem, som et tiltak for å redusere risiko for smitte er det etablert en målsetting om en MRSA-fri svineproduksjon i Norge. **Det er etter Norturas syn i samfunnets interesse at felleskapet bidrar til å dekke kostnaden i slike situasjoner.** Store deler av saneringskostnaden blir i dag belastet næringen selv, ofte med store negative konsekvenser for berørte svinebønder.

Nortura ber om at det opprettes et fond for finansiering av kostnadene forbundet med sanering av besetninger for de produsentene som blir rammet.

5.3 Kraftfôrprisen må holdes uendret

Kostnadsnivået i Norge er høyt, og fordi norske bønder henter om lag 80 % av inntektene i markedet gir dette også høyere priser på norske jordbruksvarer sammenliknet med ellers i verden. Importvernet er i dag den største begrensningen for hvor høy pris norske varer kan ha.

All husdyrproduksjon er avhengig av kraftfôr, og prisen på kraftfôr påvirker lønnsomheten i varierende grad mellom de forskjellige husdyrproduksjonene.

Markedsordningen for korn bidrar til stabile råvarepriser, og virkemidlene i korn og kraftfôrpolitikken gir muligheter både til å opprettholde en god økonomi i kornproduksjonen samtidig som kraftfôrprisen holdes på et forsvarlig nivå. I dag er det begrenset mulighet til å videreføre økte kraftfôrpriser i markedet.

Det er vanskelig for svineprodusentene å overføre økte kostnader til forbrukerne. Næringen er derfor sårbar for økte priser på innsatsfaktorene.

Nortura mener det er rett å stimulere til god økonomi i kornproduksjonene, men det må følges opp med kostnadsreducerende tiltak for kraftfôr. Økningen i prisen på fôrkorn og soya ble ved fjorårets oppgjør ikke kompensert fullt ut i form av prisnedskrivningstilskudd. **Nortura vil til årets oppgjør anmode om at prisnedskrivningstilskuddet fullt ut kompenserer en eventuell økning i kraftfôrprisen.** Videre er det viktig at frakttilskuddene for korn og kraftfôr kompenseres for generell økning i kostnadsnivået og dieselavgift.

5.4 Investeringstilskudd som prioriterer klima, dyrevelferd og -helse

Svakt pantegrunnlag og generell lav investeringskapasitet har ført til et etterslep i utviklings og vedlikeholdsinvesteringer i næringen. I tillegg til ordinære vedlikeholdsbehov som følge av elde og slitasje, er det nå et behov for å gå offensivt inn i tilpasninger som kan svare ut samfunnets krav til klimatilpasning, ytterligere styrking av dyrehelse og -velferd.

Eksempler på slike investeringer er omlegging til mer alternative energi- og oppvarmingskilder, gjødselhåndtering og overgang til patogenfri gris. Videre ber vi partene legge til rette for støtte til vesentlige ombygginger knyttet til innredning, gjødselhåndtering, fôringssystemer og ventilasjon som fremmer naturlig adferd og god dyrevelferd

Det er etablert gode støtteordninger gjennom Innovasjon Norge for finansiering av investeringer i næringen, blant annet gjennom ordningen «Bygdenæring – investering og bedriftsutvikling». Det er imidlertid en utfordring at søknader behandles ulikt i regionene, og at et gjennomgående krav til disse søknadene er at de skal føre til «vesentlig kapasitetsøkning i svinenæringen».

Gitt at behovet i næringen nå *ikke* handler om å øke produksjonen, mener Nortura at ordningen bør endres slik at investeringer i svinenæringen som retter seg mot klima, dyrevelferd og – helse vektlegges. Samtidig bør det gis støtte gjennom ordningen til vedlikeholdsinvesteringer som følge av slitasje og elde. **Kravet om «vesentlig kapasitetsøkning» bør endres og det bør vurderes å innføre et kriterium om at investeringer «som kutter i klimaavtrykket og/eller bedrer dyrevelferd og -helse» prioriteres.**

6.0 Fjørfe

Produksjon av fjørfekjøtt (kylling og kalkun) er ikke markedsregulert. Kyllingnæringen er sterkt preget av at produksjonen er inngjerdet i tre søyler med hver sin dagligvarekjede som kunde. Dette reduserer forbrukerens valgmuligheter og dermed reduseres konkurransen kraftig i den enkelte butikk (innlåsing) og det er vanskelig for produsentene og industrien å flytte økte kostnader videre i verdikjeden.

Kyllingproduksjonen har gjennomgått store strukturelle endringer de senere årene. Økte konsesjonsgrenser har åpnet for større enheter og lavere enhetskostnader. Søyledannelse og betydelige omlegginger av både struktur og helse-/velferdsmessige tilpasninger har økt kostnadene betydelig uten at det har vært mulig å opprettholde lønnsomheten.

Som for øvrig husdyrproduksjon i Norge er fjørfe i verdenstoppen når det kommer til medisinbruk, helse og dyrevelferd. Det har vært og er lav antibiotikabruk i produksjonen, og i 2015 startet Nortura et omfattende program for også å fjerne bruken av Narasin i kyllingfôret. Selv om det har vært visse produksjonsmessige utfordringer knyttet til omleggingen, er denne gjennomført i rekordtempo og uten varige negative helse- eller velferdsmessige konsekvenser.

På grunn av inngjerdingen av produsentene fra dagligvarehandelens side, og problemene knyttet til videreføring av kostnadsveksten, er det betydelig fokus i næringen knyttet til kostnadsreduksjoner. Samtidig ønsker næringen å gå offensivt inn i det videre arbeidet med ytterligere økt dyrevelferd og tilpasninger til mer klimaeffektive produksjonsløsninger.

Nortura mener at **partene i årets jordbruksoppgjør må legge vesentlig vekt på ordninger for produsentene som kan bidra til å redusere kostnadene og dermed styrke økonomien til produsentene.** Videre må det **legges til rette for at næringen skal få gjennomført investeringer** som kommer som følge av endringer i samfunnets prioriteringer (f.eks klima).

Derfor mener Nortura at prisen på kraftfôr, utjamning av avstandsulempes knyttet til inntransport av slaktekylling, fyringskostnader og forbedring av tilskuddsordninger for rugeeggprodusenter er helt nødvendige å prioritere i år.

6.1 Endring i husdyr- og avløsertilskuddet for å løse utfordring med telledato

Regelverket for utbetaling av husdyr- og avløsertilskudd forskjellsbehandler på om du er ruge- eller konsumeggprodusent. Produsenter som har opphold mellom to innsett, på telledato, og som kan dokumentere kjøp av nye høner får beregnet tilskudd ut fra antall høner oppgitt ved *forrige* telledato. Forutsetning for utbetaling er

- Rugeeggprodusenter: Oppholdstiden mellom innsettene kan ikke være lenger enn 12 uker, regnet fra slakting ti nytt kull er 20 uker gamle.
- Konsumeggprodusenter: Oppholdsperioden kan være lenger enn 12 uker, dersom hønene førtidslaktes etter vedtak i Omsetningsrådet.

Konsekvensen av denne forskjellsbehandlingen er at rugeeggprodusenter som har mer enn 12 ukers ufrivillig tomtid mellom to innsett, og som har tomtid på telledato, får ikke beregnet husdyr- og avløsertilskudd. Dette har følgelig store konsekvenser for de som rammes, og det er ofte de samme som rammes – på grunn av produksjonssyklusen.

Denne saken har vært forsøkt løst tidligere, men det er kun gjort mindre justeringer. Saken har vært drøftet i LMD og LD via Norges Bondelag.

I forbindelse med årets jordbruksoppgjør ønsker Nortura å foreslå en løsning hvor tilskuddet frikobles fra telledato, men beregnes mot antall egg innlevert til rugeri (dette er tall som rugerierne registrerer og rapporterer til LD). Ordningen kan således kontrolleres, og den medfører vesentlig forenkling.

Nortura foreslår at husdyr- og avløsertillegget innrettes på følgende måte fra 2019 (med grunnlag i gjeldende satser/beløp):

- **Produksjonstilskudd husdyr: 6 øre per rugeegg, maks 830.000 rugeegg (=49.800 kr)**
- **Avløsertilskudd: 7 øre per rugeegg, maks 74.200 kr (1.080.000 rugeegg)**
- **Tilskuddet utbetales med grunnlag i rugerienes innrapportering av mottatte rugeegg i perioden 1/1-31/12 for hver enkelt produsent, og utbetales i uke 8.**

Denne ordningen vil rette opp i en ordning som i dag slår tilfeldig ut, og som rammer få produsenter med store konsekvenser. Rugeeggprodusenter som opplever tomtid i de aktuelle periodene, gjør dette på bakgrunn av en markedstilpasning og kontraktproduksjon med sine rugerier. Denne ordningen vil rette opp i skjevheten, uten at det utvider rammen for oppgjøret.

6.2 Klimatilpasning og redusert oppvarmingskost

Kylling og kalkun er blant av de mest klimaeffektive kjøttproduksjonene. Næringen mener det er viktig å ivareta denne konkurransefordelen i årene som kommer, og ønsker derfor å se på alternative kilder for oppvarming av fjørfehusene. Et godt produksjonsmiljø er en forutsetning for god dyrevelferd og helse.

For å opprettholde god dyrevelferd og -helse er et godt husdyrmiljø en forutsetning. Et godt dyremiljø er synonymt med god og stabil fyring og ventilasjon. Dyrevelferd, et godt produksjonsmiljø og fjørfeproduksjon er med andre ord energikrevende.

På et gjennomsnittsbudsjett utgjør oppvarmingsutgifter mellom 140.000 og 200.000 kroner, dersom man bruker tradisjonelle fyringskilder. Dette utgjør så mye som 40 prosent av de variable kostnadene (etter at fôr og livdyr er betalt) i produksjonen.

På bakgrunn at vi går mot et lavutslippsamfunn, ønsker næringen å delta aktivt i denne utviklingen. Beregninger som Nortura har foretatt viser at det er betydelige gevinster å hente ved å bytte ut propanbaserte anlegg med bioenergianlegg, varmegjenvinning og/eller andre typer energifangere (jordvarme og solenergi)

Dagens støtteordninger for bioenergianlegg gjennom Innovasjon Norge er ikke tilstrekkelig for å stimulere til klimasmarte energiløsninger for næringen. Det finnes i dag gode løsninger som næringen kan ta i bruk, men det er nødvendig med en styrkning av virkemiddelapparatet/ordningene samt en økning i rammene for økonomisk støtte. Det er ikke økonomi i fjørfenæringen til å bære slike investeringer uten støtte.

Nortura ønsker at partene vurderer muligheten for gjeninnføring av tilskudd til energiflis. Dette vil på en effektiv måte kunne bidra til mer klimavennlige oppvarmingsløsninger i landbruket.

Ordningen eksisterte fram til 2013, og fungerte slik at det ble gitt tilskudd til uttak av skogvirke fra skog og kulturlandskap så lenge dette ble brukt til energiproduksjon. Målet med ordningen var å stimulere til utbygging av bioenergi i landbruket og gjøre det lønnsomt å få fram energiråstoff som ellers ikke ble utnyttet.

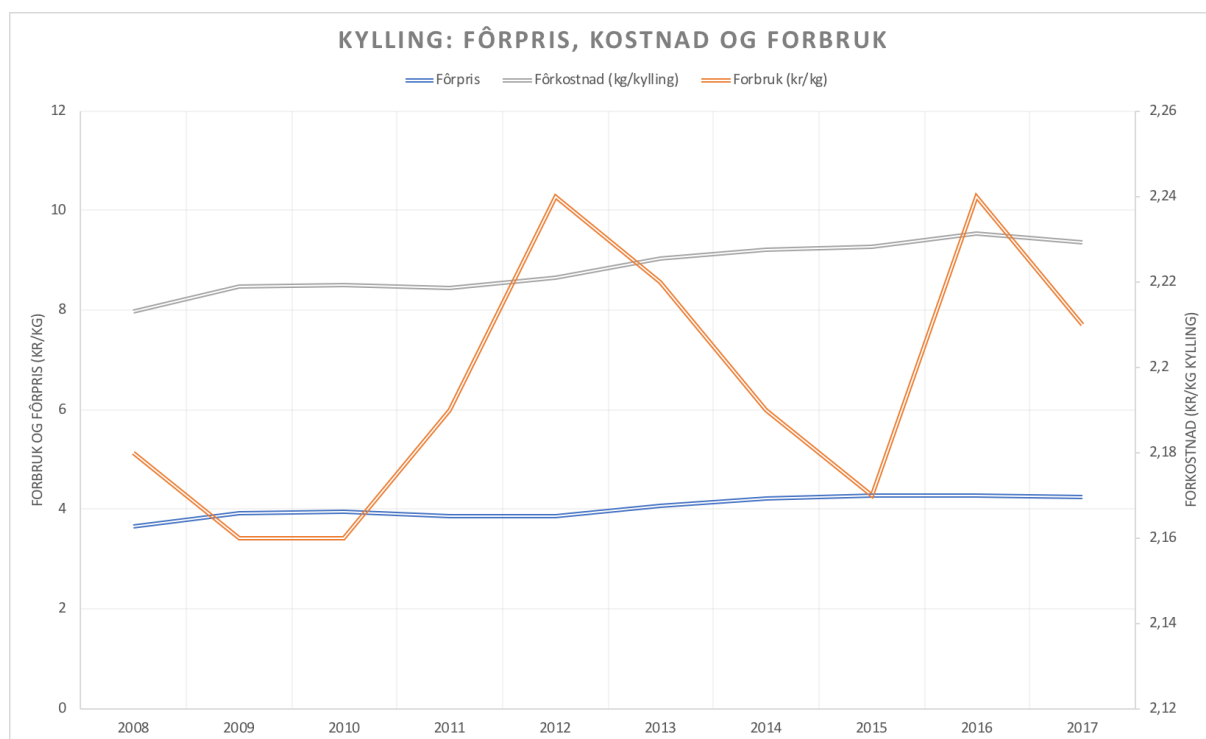
Ordningen stimulerte videre til rydding i kantsoner mot dyrket mark, noe som førte til større produktivt jordbruksareal, økte avlinger og mindre skader på drenering.

Tilskuddet og verdien på flisen, som produseres fra ressursene, dekket hogstkostnadene.

6.3 Kraftfôrkostnaden

Fôrkostnaden i kyllingnæringen er fortsatt økende. De siste 10 årene har kostnaden per produserte kilo kylling økt med 18 prosent. Med et svakt tollvern og en vanskelig konkurransesituasjon (innlåsing og søyledannelse) fører dette til en meget svak økonomi.

Det er avgjørende for framtidig forbedring av produsentøkonomien at kraftfôrpris ikke øker ytterligere. Tollvernet er svakt og begrenser mulighetene for økte priser.

Figur 5-1: Kraftfôrpris, -kostnad og -forbruk i kyllingproduksjonen (2008-2017). Kilde: Nortura

I fjørfekjøttproduksjonene (kylling/kalkun) utgjør de samlede fôrkostnader 50-55 prosent av inntektene som skapes gjennom avregning/slakteoppgjør.

Derfor er god og balansert korn- og fôrpolitikk viktig for å sikre konkurransekraften i næringen. Samtidig er en god kornøkonomi i seg selv viktig for å sikre god kvalitet på kornet, og derved også kvaliteten på kraftfôret. Økning i kornpriser kan imidlertid ikke belastes kyllingnæringen.

Nortura mener at en god kornøkonomi er viktig for å sikre at kraftfôrråvaren får en god kvalitet og dermed bidrar til å skape en mer effektiv kyllingproduksjon. Men de senere årenes kostnadsøkning er det vanskelig til umulig for næringen å videreføre i verdikjeden. Bonden ender opp med å betale kostnaden.

Derfor anbefaler Nortura at de kyllingprodusentene ikke må betale for økte kornpriser, men at dette kompenseres gjennom økt prisnedskrivningstilskudd. Alternativt må partene vurdere å øke grunntilskuddet eller styrke fraktutjevnsordningen for kraftfôr.

6.4 Innføring av transporttilskudd for fjørfe

Matproduksjon i hele landet har vært et landbrukspolitisk mål i mange tiår. Utover de positive ringvirkningene dette skaper for samfunnet, er det i et dyrehelse- og mattrygghetsspespektiv et fornuftig mål.

Utviklingen de senere årene har imidlertid virket sentraliserende for næringen. Dette motarbeider viktige landbrukspolitiske mål som landbruk i hele landet, god dyrehelse, matsikkerhet og produksjonsmålet for lokalmat⁶. Stortingets flertall, med KrF, SV, Sp og Ap, understreket betydningen av gode fraktordninger for å nå de landbrukspolitiske målene i behandlingen av Meld. St 11 (2016-2017) side 26: «Kvoteregioner for melk, fraktordninger og geografisk differensierte tilskudd er de viktigste virkemidlene for å sikre landbruk over hele landet».

På bakgrunn av den ekstreme søyledannelsen i næringen, som følge av konkurransesituasjonen i dagligvaresektoren, er det som beskrevet over tvingende nødvendig for næringen å lykkes i å redusere omkostningene forbundet med produksjon. Dette fordi videreføring av kostnadsøkninger i verdikjeden ikke er mulig. Kylling er det eneste dyreslaget uten en fraktutjamningsordning, og fordi det ikke eksisterer noen kobling mellom markedsbalanseringsinstituttet og en slik støtteordning, mener Nortura det er fornuftig å innføre et frakttilskudd for fjørfekjøtt.

En slik ordning må komme som en utvidelse av den eksisterende ordningen for de andre dyreslagene, og ikke gå på bekostning av denne. Nortura har tatt utgangspunkt i prinsippene som ligger i de eksisterende ordningene for frakttilskudd, og gjort beregninger som vil kunne fungere godt som en modell for innfrakttilskudd på fjørfekjøtt.

- Modellen er basert på SLFs tall for rapportert innveing hos den enkelte industriaktør for perioden oktober 2016 – oktober 2017.
- Modellen er gjort med bakgrunn og oppbygning som finnes i gjeldende forskrift⁷.
 - Nullsone på 50 kilometer
 - Beregningsgrunnlaget er fra kommunesenter til nærmeste slakteri
 - Tilskuddene gjelder kun store slakterier (>1500 tonn)
 - Det gis ikke tilskudd til ferge- og bomkostnader innenfor nullsonen
- Inntransportkostnader for slaktekylling i nettonotering

I modellen er det tatt med slakterier med volum over 1500 tonn per år, noe som er konsistent med forskriften som er vist til over. Det vil si i alt fem slakterier: Norsk Kylling (Støren), Nortura Elverum (Elverum), Nortura Hærland (Hærland), Nærbø Kyllingslakt (Nærbø) og Ytterøykylling (Ytterøy).

Modellen legger videre til grunn et skille på volum under/over 50 kilometer da alt innenfor denne sonen faller utenfor støtteberettiget område/nullsonen. Modellen viser at slakteriene faller inn i to grupper, hvor Norsk Kylling og Nortura har de lengste gjennomsnittlige transportavstandene mellom produsentene og slakteriet (hhv 102 og 83 kilometer) mens gruppen bestående av Den Stolte Hane og Ytterøykylling har de korteste gjennomsnittsavstandene (hhv 35 km og 32 km).

6.4.1 Forslag til modell for innfrakt kylling

Det er beregnet en grunnlagssats for tilskuddet som er «øre i tilskudd per kilometer, per kylling» og en gjennomsnittsavstand per transporterte kylling.

⁶ Kfr. blant annet Innst. 251S (2016-2017)

⁷ Forskrift om satser for tilskudd til frakt av slaktedyr

Inntransportkostnaden for slaktekylling i nettonotering er i skrivende stund 1,07 kr/kg. Det vil si at gjennomsnittlig transportkostnaden per kylling (basert på SLF data) vil ligge på 1,43 kr per kylling.

Grunnlaget som inngår i beregnet sats «øre per km» fremkommer av :

- LD-data av innveining fra Nortura-produsenter ved Nortura-slakteri, for perioden 1.november 2016 til 31.oktober 2017. Dette er siste rapporterte periode over 12 måneder.
- Inntransportkostnader for slaktekylling i nettonotering.

Fra LD-data fremkommer volum i antall og kilo levert fra den enkelte kommune inn mot det respektive anlegg. Grunnlaget tillegges transportavstand fra kommunesenter til slakteriet som er angitt i grunnlag.

- Det er i grunnlaget volum fra kommuner som leverer til flere slakterier. Dette beregnes separat per kommune, hvor også faktoren (kyllinger (per kommune) x km (til slakteri)) fremkommer
- Samlet grunnlag oppsummeres med antall, kg, snittvekt og faktoren (kyllinger x km)
- Av faktoren (kyllinger x km) dividert med antall kyllinger – fremkommer «snittavstand per kylling»
- I dette grunnlaget som baseres på aktuell periode og innveining fra Nortura-produsenter ved Nortura-slakteri, så fremkommer «snittavstand per kylling» til å være 92 km

Inntransportkostnader for slaktekylling i nettonotering, er pt kr 1,07 per kilo. Denne kostnaden per kg tilsvarende kr 1,43 per stykk kylling, ut fra LD-data (per 1.nov-16 til 31.okt-17). Snittvekt per kylling var i perioden 1,34 kg per kylling. Transportkostnad per kylling fremkommer da av $(1,43 \text{ kr/stykk} / 92 \text{ km/kyll}) = 1,555 \text{ øre/km}$ per kylling (1,56 avrundet). Modellen vil da slå ut slik for de følgende produsentene:

Tabell 5-1: Forslag til modell for støtte til inntransport for fjørfe

	Den stolte Hane	Norsk Kylling	Nortura	Ytterøy-kylling	Total
Samlet sum per aktør (mnok)	1,75	1,84	7,23	0,31	11,14
Beregnet fraktilskudd på samlet volum (øre per kylling)	12,1	19,1	19,7	8,1	17,2

Modellen har et nøytralt utslag mellom produsentene, og vil kunne bidra til å styrke økonomien i kyllingproduksjonen samtidig med at den vil være med på å motvirke sentralisering av kyllingproduksjonen og gjøre det mulig å produsere kylling i større deler av landet.

Samlet vil et slikt tilskudd øke rammen for fraktilskudd med 11,14 millioner kroner (beregnet).

Nortura anbefaler partene i jordbruksoppgjøret at ordningen med fraktilskudd utvides til også å gjelde inntransport for fjørfeslakt, uten at dette påvirker rammen for de øvrige produksjonene. Det vises forøvrig til beregningsgrunnlaget i Power Point serien «Vurderinger om fraktilskudd fjørfekjøtt, Nortura 18. januar 2018».

7.0 Egg

Den norske eggproduksjonen står i særstilling internasjonalt. Kvaliteten på eggene, dyrevelferden og dyrehelsen er bedre enn i Norge enn i de aller fleste land i verden.

Næringen har hele tiden både tilpasset seg strenge nasjonale krav til dyrevelferd og dyrehelse, men også gått foran når det gjelder utvikling av en – i utvidet forstand – bærekraftig produksjon. I fjor høst ble det avslørt en omfattende mattrygghets skandale i Europa, hvor det i 40 land ble påvist rester fipronil i konsumegg. Fipronil er et middel for bekjempelse av skadedyr som er godkjent i EU, men som ikke er tillatt brukt i forbindelse med matproduksjon i Norge.

Til tross for lav vaksinerings av fuglene i Norge⁸, er helsetilstanden god og eggene er fri for blant annet salmonellasmitte.

Den spredte driftsstrukturen kombinert med vårt kalde klima er også en vesentlig begrunnelse for den gode dyrehelse og -velferdsstatusen.

Dette har ført til at både forbrukere og industri har preferanse for norske egg. Faktisk er det slik at helsetilstanden for norske egg er slik at forbrukerne i Norge ikke må ta forbehold når de bruker egg i matlaging. Sammenliknet med andre land, hvor helsemyndighetene fraråder for eksempel rå og lite varmebehandlede egg, kan man i Norge bruke ikke varmebehandlede egg uten særlige forbehold.

Den unike kvaliteten på norske egg har ført til at helsemyndighetene ville få en betydelig utfordring om det skulle bli solgt utenlandske egg i handelen.

Norske eggprodusenter, har sammen med markedsreguleringen, lykkes i å dekke etterspørselen uten vesentlig import. Importen av egg til Norge har de siste årene vært ubetydelig og ligget under en prosent av norsk produksjon⁹. Importerte egg har de siste årene utelukkende gått til industriell foredling.

Det er derfor flere grunner til at det er viktig å opprettholde konkurransekraften til norske eggprodusenter, slik at man sikrer landbruks- og helsepolitisk måloppnåelse.

7.1 Kapitalkrevende tilpasninger til forbrukerkrav

I 2012 ble den gjennomført en omfattende lovpålagt endring i produksjonsformen egg. Hønene som da sto i tradisjonelt innredde bur, skulle fra årsskiftet 11/12 enten stå i miljøinnredede bur eller være frittgående. Denne omleggingen medførte store investeringer for næringen. Det er fortsatt dette produksjonskravet som er gjeldene.

Men på bakgrunn av press fra dyrevelferdsorganisasjoner krever både dagligvarehandel og industri at eggnæringen legger om produksjonen nok en gang. Denne gang fra miljøinnredede bur til eggproduksjon fra frittgående høner. Uten at det foreligger klare veterinære anbefalinger eller gjennomført regelendringer, tvinges næringen å iverksette en ny krevende omlegging kort tid etter den forrige.

På bakgrunn av at produksjonen nylig har foretatt en stor omlegging, lav investeringskapasitet i næringen og god dyrehelse og -velferden med dagens produksjonsform, har markedet en viss

⁸ I Norge får en verpehøne 1-3 vaksiner i løpet av levetiden. I EU er gjennomsnittet 27 vaksiner, mens man i nabolandet Danmark gjennomfører 10-12 vaksinasjoner.

⁹

<http://totalmarked.nortura.no/getfile.php/Totalmarked/Faste%20oppdateringer/Importstatistikk%202016.pdf>

forståelse for at omleggingen vil ta tid. Men, over tid vil etter all sannsynlighet opp mot 90-100 prosent av volumet bli produsert av frittgående høner.

I dag er om lag 58 prosent av eggproduksjonen basert på frittgående høner. 36 prosent av volumet produseres i miljøinnredde bur, mens seks prosent av produksjonen er økologisk. En ny investering er krevende for de gjenværende produsentene, kort tid etter omleggingen til miljøinnredde bur. En omlegging til frittgående produksjon vil koste mellom 1-2 millioner kroner, avhengig av produksjonens størrelse.

Nortura mener at norsk landbruk må tilpasse seg kravene som stilles i markedet. Men det er samtidig viktig at samfunnet er med på å bære risiko og kostnad for denne type omlegging, slik at norske forbrukere også framover får tilgang til norske egg. Kravet om egg fra frittgående høner, spesielt fra industrien, vil kunne medføre import av egg dersom næringen ikke har kapital til å gjennomføre en ny omstilling av produksjonen.

Det må legges til rette for at støtteordningene gjennom Innovasjon Norge også inkluderer omlegging til nye produksjonsformer på bakgrunn av endrede krav til produksjonsform.

Ordningene gjennom Innovasjon Norge praktiseres ulikt mellom de ulike regionene, og har ofte en forutsetning om vesentlig produksjonsvekst. Ordningen bør også kunne brukes til strukturelle endringer i produksjonsmåte, som foreslått i kapitlet over for svinenæringen.

7.2 Frakt- og distriktstilskudd

Fraktstøtte er et effektivt og presist virkemiddel for å bidra til inntektsutjevning mellom anleggsnære og anleggsfjerne produsenter. En godt utformet fraktordning gir direkte inntektseffekt for bøndene i anleggsfjerne områder, og er et viktig grunnlag for lik prising over hele landet. Fraktstøtten er således viktig for å opprettholde jordbruksarealer i drift over hele landet.

Stortingsflertallet viser i behandlingen av jordbruksmeldingen til at fraktstøtten er en av de viktigste virkemidlene for økt matproduksjon i hele landet.

Volum- og spesialisert produksjon er noe konsentrert, men eggproduksjonen målt i antall produsenter er ikke det. Eggproduksjonen i landbruket spredd i hele landet, og utgjør for mange en viktig tilleggsnæring.

Norturas eggprodusenter bor i 146 forskjellige kommuner. I gjennomsnittet er det altså knappe 2,5 eggprodusent i hver av kommunene. I Norge er det bare 3 kommuner (Levanger 11 (Nord-Trøndelag), Finnøy 27 (Rogaland) og Klepp 18 (Rogaland)) som har mer enn ti eggprodusenter. Nortura har produsenter i alle fylkene i Norge.

Frakttilskuddet er således en viktig komponent for å sikre fortsatt god eggproduksjon i Norge. Tilskuddet til fraktutjamning har blitt redusert de siste årene, både i reelle kroner og nominelt. Nortura ber derfor partene i oppgjøret om å øke tilskuddsatsen for eggprodusentene i årets forhandlinger.

Regjeringen foreslo i statens tilbud i 2016 fjor å fjerne distriktstilskuddet på egg. Dette skjedde ikke, men tilskuddet ble redusert med 45 øre per kilo i Nord-Norge og 20 øre per kilo på Vestlandet.

For en næring med svært få tilskudd og som er spredt i hele landet, er det avgjørende at partene i årets oppgjør vurderer å øke distriktstilskuddet på egg opp mot nivået fra 2016 (5,4 mnok).

7.3 Produksjonstilskuddet

For å styrke økonomien i en tid med betydelige omstillinger, mener Nortura bør partene å vurdere styrking av produksjonstilskuddet. I dag er det slik at produksjonstilskuddet kun ytes til 2/3 av en konsesjonsbesetning, det vil si 5000 verpehøner. Nortura ser ingen grunn til å opprettholde denne tilskuddsbegrensningen, og ber partene vurdere å yte produksjonstilskudd til en full konsesjon, det vil si 7500 verpehøner.

7.4 Kraftfôrpris

Som påpekt i kapittel 5.3 ovenfor og 6.3 ovenfor utgjør kraftfôrkostnaden også for eggproduksjonene den største kostnadskomponenten.

I eggproduksjon er kraftfôrpris den dominerende kostnaden, og utgjør 73-74 prosent av de samlede kostnadene, beregnet vederlag for arbeid holt utenfor.

En god og balansert korn- og fôrpolitikk viktig for å sikre konkurransekraften i næringen. Samtidig er en god kornøkonomi i seg selv viktig for å sikre god kvalitet på kornet, og derved også kvaliteten på kraftfôret. Men de senere årenes kostnadsøkning er det vanskelig til umulig for næringen å videreføre i verdikjeden. Bonden ender opp med å betale kostnaden.

Regjeringen har signalisert styrket kanaliseringsspolitikk og styrking av kornøkonomien, økning i kraftfôrprisene samt redusert prisnedskrivning på kraftfôr¹⁰.

Økte kornpriser kan ikke belastes eggnæringen i form av økte fôrpriser. Derfor er fraktutjevningsordningene viktige for å opprettholde konkurransekraft for eggprodusentene og matproduksjon i hele landet.

¹⁰ Jon Georg Dale, Felleskjøpets kornkonferanse (37 min inn i presentasjonen).
<http://www.ustream.tv/recorded/112448217>

8.0 Utvikling i marked og priser 2017, prognose for 2018

Nortura omtaler i dette kapitlet totalmarkedet for de enkelte produksjonene, samt utviklingen i priser (målpris, engrospris og omsetningsavgift). Vi påpeker at dette kapitlet gjelder engros-priser og volumutvikling. Når det gjelder utvikling i utbetalingspriser til produsent, vises det til Budsjettnemnda for jordbruket.

Tabell 8-1: Produksjon og salg i 2017

	Salgs- produksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse	Adm. og annen import	Markeds- dekning inkl. adm.import
	Tonn	17/16		Tonn	17/16			
Storfe/kalv	84 900	104	7 500 ¹⁾	102 100	98	-9 700	10 400	700
Sau/lam	26 800	106	392 ²⁾	27 500	112	-350		-
Gris	136 800	100	1 481 ³⁾	136 300	100	2 000		-
Egg	63 150	103	489 ⁴⁾	63 600	102	100		-
Kylling	89 700	104	370 ⁵⁾	90 600	103			-
Kalkun	9 300	90		9 300	92			-

1) Omfatter bl.a. SACU-import på 4.853 tonn storfekjøtt omregnet m/ben samt WTO-, EU- og GSP-kvoter.

2) Fra Island: 85 tonn. WTO-kvoter på 206 tonn og 101 tonn SACU m/ben.

3) Spekk utgjør 754 tonn og 727 tonn av WTO/EU-kvoter.

4) Import på 489 tonn. (WTO-kvoter på 1.295 tonn og EU-kvoter på 290 tonn skallegg).

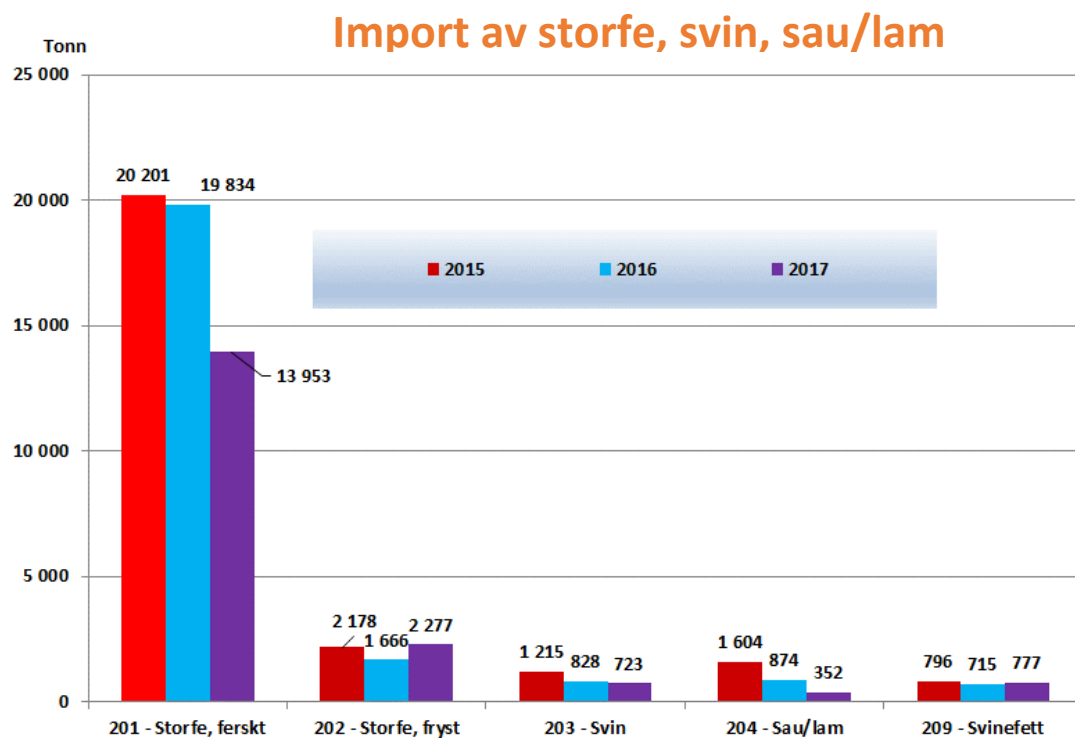
5) Benyttet 370 tonn av EU- og WTO-kvoter.

Reguleringseksport 2017: 1.868 tonn gris.

Totalmarkedet for kjøtt og egg var også i 2017 preget av overskudd av gris og ubalanse for sau/lam. Nesten hele eksportkvoten på nærmere 1.900 tonn svinekjøtt ble benyttet, og det ble gjennomført tiltak for å sikre norsk ribbe til jul. Reduserte priser og ellers kraftig salgsstimulering reduserte reguleringslageret av lam med 900 tonn til vel 1.300 tonn i løpet av 2017. Fremskyndet slakting av sau til før årsskiftet ga en økning i reguleringslageret av sau på om lag 500 tonn. Dette skyldtes endret telledato for produksjonstilskudd. For storfe var det fortsatt underskudd av norskprodusert storfekjøtt, men betydelig mindre enn året før på grunn av en økning i tilførslene på 3.500 tonn og en nedgang i engrossalget på vel 2.000 tonn. Uttak av nærmere 600 tonn som følge av utslakting av verpehøner før tiden ga tilnærmet balanse i eggmarkedet i 2017.

For storfe var det åpning for import med administrativ tollnedsettelse fram til utgangen av august. Det var i likhet med året før ikke tollnedsettelse for import av sideflesk/ribbe av gris i 2017. Detaljer for hvert dyreslag følger i senere avsnitt.

Importen av kjøtt og kjøttvarer, hele kapittel 2 i tolltariffen, samt kapitlene 1601 og 1602, var i 2017 på 24.700 tonn. Importvolumet i 2017 var med det om lag 5.900 tonn lavere enn i 2016. Det ble importert hhv. ca. 5.300 og 500 tonn mindre storfe og sau/lam sammenlignet med året før.

Figur 8-1: Import av kjøtt 2015-2017

8.1 Prognose 2018

Vurderingene av **markedsutsiktene** bygger på prognoser for salgsproduksjon og engrossalg. Importkvotene regnes inn i markedsbalansen. Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Dette dokumentet baseres på prognosen per januar / (mars) 2018.

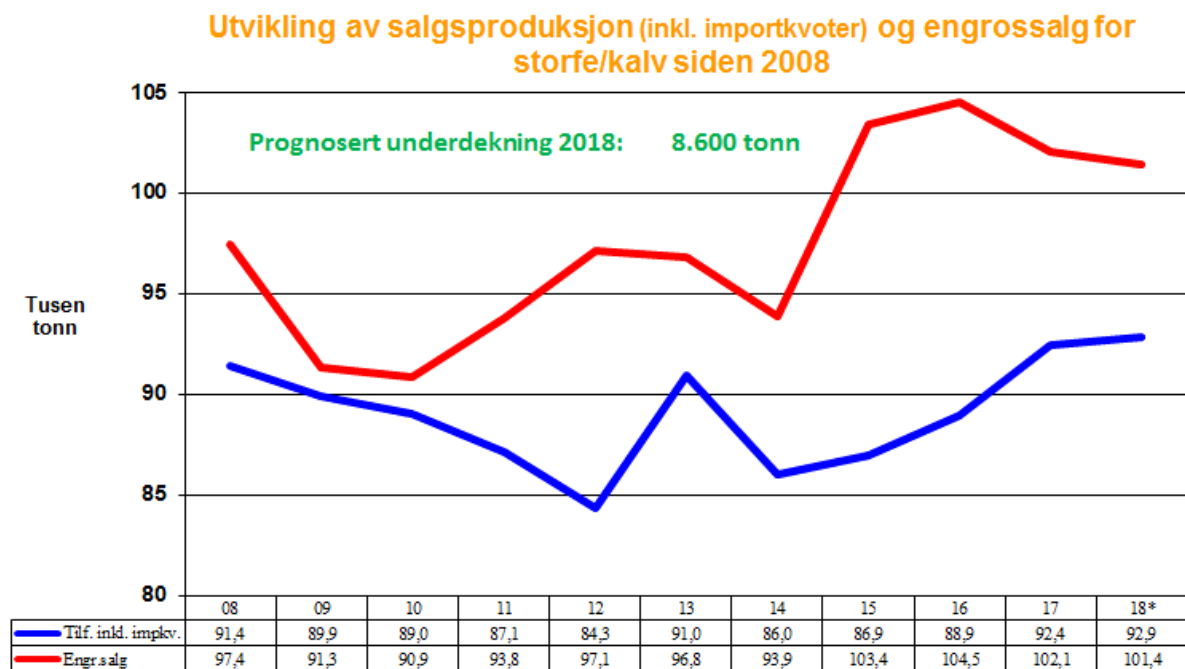
Tabell 8-2 Prognose for 2018

	Salgsproduksjon		Import-kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	18/17		tonn	18/17	
Storfe/kalv	85 300	101	7 570 ¹⁾	101 400	99	-8 600
Sau/lam	25 800	96	1 006 ²⁾	25 600	93	1 200
Gris	137 400	100	1 500 ³⁾	137 200	101	1 700
Egg	64 300	102	290 ⁴⁾	64 000	100	600

- 1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO-kvoten på 1084 tonn, EU-kvote på 900 tonn og GSP-kvote på 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.
- 2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 200 tonn SACU m/ben.
- 3) Inkludert spekk på 750 tonn og 150 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvote på 600 tonn.
- 4) Forutsetter i prognosen inntak av EU-kvoten på 290 tonn egg.

8.2 Storfe

I Figur 5 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av storfe og kalv fra 2008

Figur 8-2 Utvikling i produksjon, kvoteimport og engrossalg av storfe/kalv siden 2008. *) Prognose

8.2.1 Markedet 2017

Med bare 21 tonn på reguleringslager ved inngangen til året var det med unntak av siste uka i februar åpning for import med administrative tollnedsettelse fram til og med 28. august.

I løpet av høsten kom det vel 700 tonn på reguleringslager. Antall storfe til slakt økte med om lag 12.000 fra året før. Sammen med en moderat økning i slaktevektene ga dette en økning i tilførslene på 3 500 tonn, tilsvarende vel 4 % fra 2016.

Beregnet engrossalg av helt slakt gikk ned med om lag 2 %. Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe ble økt med kr 0,80 i 1. halvår og videreført i 2. halvår.

8.2.2 Prognose 2018

Prognosert markedsbalanse for storfe i 2018 viser et underskudd på 8 600 tonn etter inntak av importkvoter. Reguleringslageret på vel 700 tonn ved starten på året ble tømt i uke 9 og ble avløst av mulighet til import til nedsatt toll.

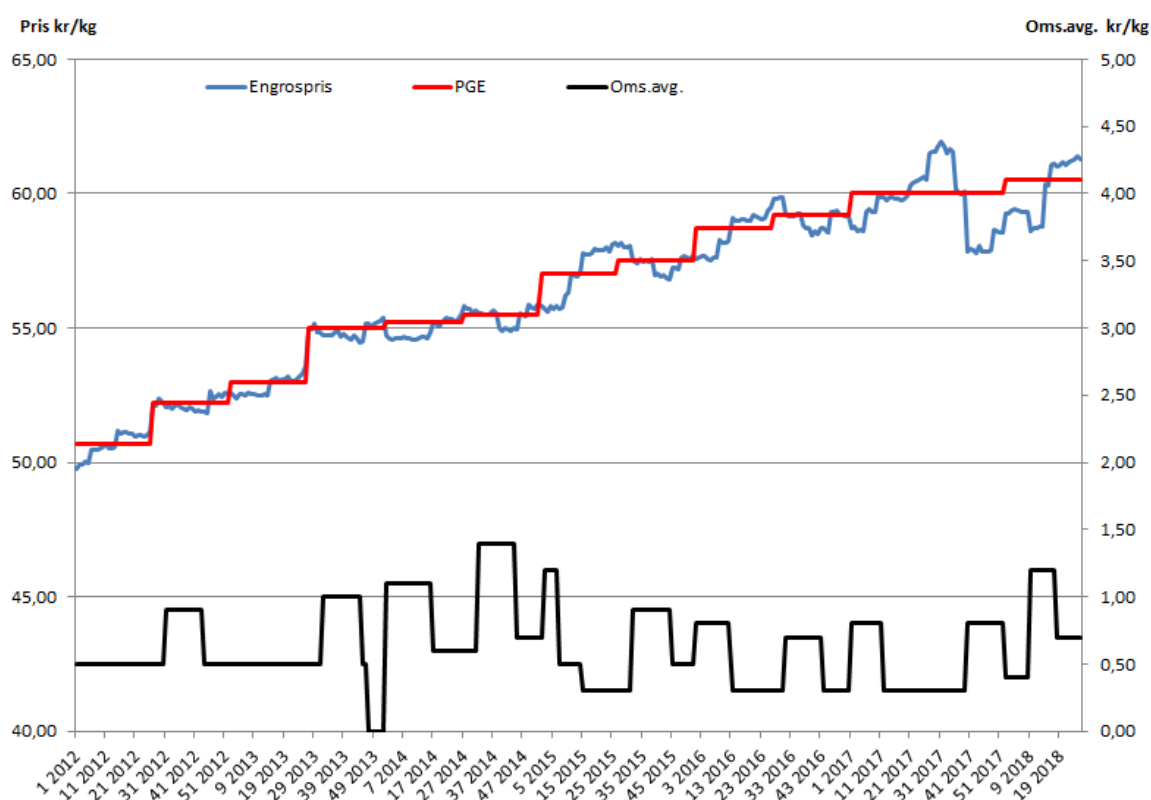
Tilførslene av storfe forventes å gå opp med ytterligere 1 prosent i 2018. Det skyldes en prognosert økning i antall okser til slakt og økte slaktevekter på disse. Kubestanden prognoseres å gå noe opp

også i 2018 på grunn av forventet økning i antall ammekyr. Antall melkekyr er prognosert å stabilisere seg etter en tilpasning til lavere melkekvoter i 2017.

I prognosen er det lagt til grunn at gjeldende gjennomsnittlig engrospris på kr 60,50 videreføres i hele 2018. Dette gir en prisøkning på 1 prosent i gjennomsnitt for året. Engrossalget av storfe er prognosert å reduseres med ytterligere 1 prosent i 2018.

Det prognoseres en kvoteimport på 7.600 tonn i 2018. I forbindelse med overgang til prosenttoll på biffer og fileter av storfekjøtt ble det fra 2013 etablert en ny kvote på 500 tonn biffer og fileter fra GSP-land (med kronetoll og GSP-vilkår). Videre prognoseres det en import fra SACU på 4.921 tonn (omregnet til kjøtt med bein), hele WTO-kvoten på 1.084 tonn samt tollfri EU-kvote på 900 tonn. Importen under disse kvotene utgjør dermed ca. 7,5 prosent av prognosert engrossalg.

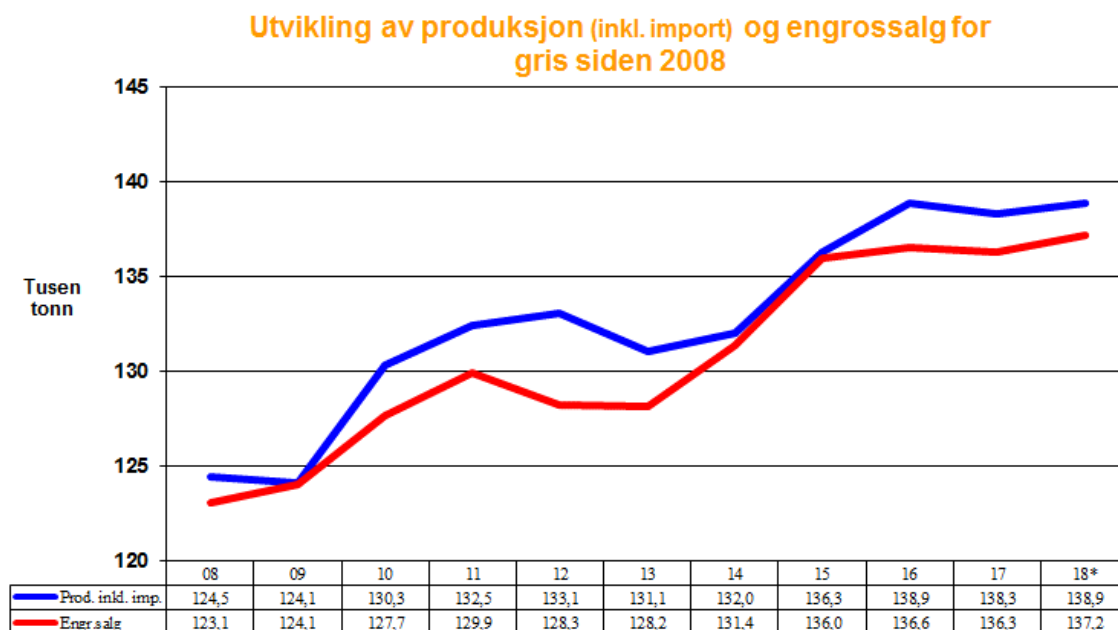
Når det gjelder utvikling i engrospris og størrelse på omsetningsavgiften, viser vi til Figur 6.

Figur 8-3 Engrospris og omsetningsavgift for ung okse fra 2012. *) Prognose for 1. halvår 2018

8.3 Gris

I Figur 7 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av gris fra 2008.

Figur 8-4 Utvikling i produksjon og engrossalg av gris siden 2008. *) Prognose

8.3.1 Markedet 2017

Svinemarkedet endte opp med et markedsoverskudd på om lag 2.000 tonn i 2017. Hele overskuddet var i 1. halvår. Det ble gjennomført tiltak for å sikre norsk ribbe til jul, og det var i likhet med året før ikke tollnedsettelse for import av sideflesk/ribbe. Tilførslene minket med 500 tonn, mens engrossalget ble om lag som året før.

Det ble utført reguleringseksport av gris. Nesten hele eksportkvoten på nærmere 1.900 tonn ble benyttet.

Ved årets slutt var reguleringslageret på 445 tonn helt slakt og 539 tonn skåret vare.

I jordbruksoppgjøret ble målprisen holdt uendret, men på grunn av markedssituasjonen ble prisuttaket 65 øre lavere enn beregnet målpris for kalenderåret 2017.

8.3.2 Prognose 2018

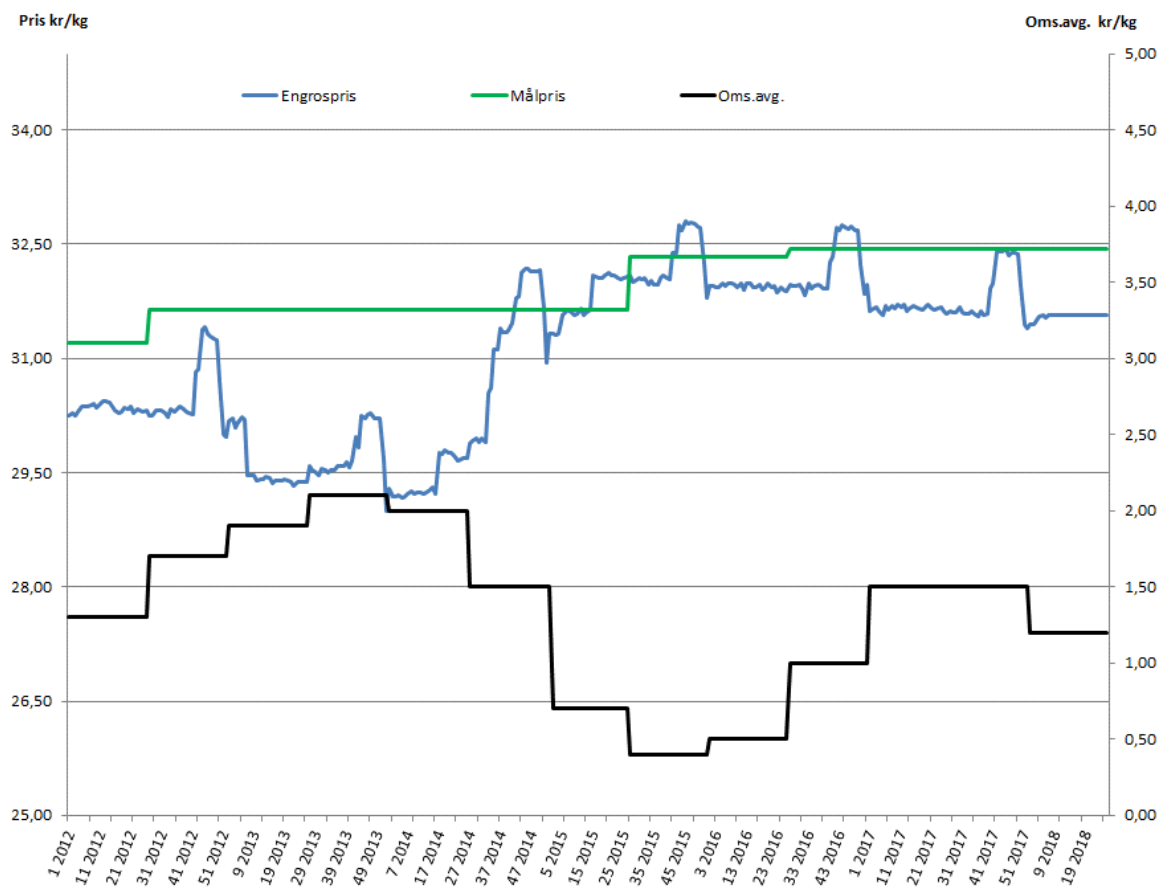
Det ventes fortsatt overskudd av gris i 2018. Inkludert forventet kvoteimport er det prognosert en overdekning på om lag 1.700 tonn.

Det prognoseres at tilførslene av gris blir om lag på nivå med 2017. Økt effektivitet på grunn av bedre dyremateriale forventes å oppveies av en nedgang i purketallet og slaktegrisvektene.

Engrossalget prognoses å øke svakt fra foregående år. I prognoseperioden er det forutsatt et prisuttak om lag 70 øre under gjeldende målpris.

Importen av spekk prognoses til 750 tonn, og i tillegg 150 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn og hele EU-kvoten på 600 tonn. Til sammen utgjør dette en import av gris på om lag 1.500 tonn.

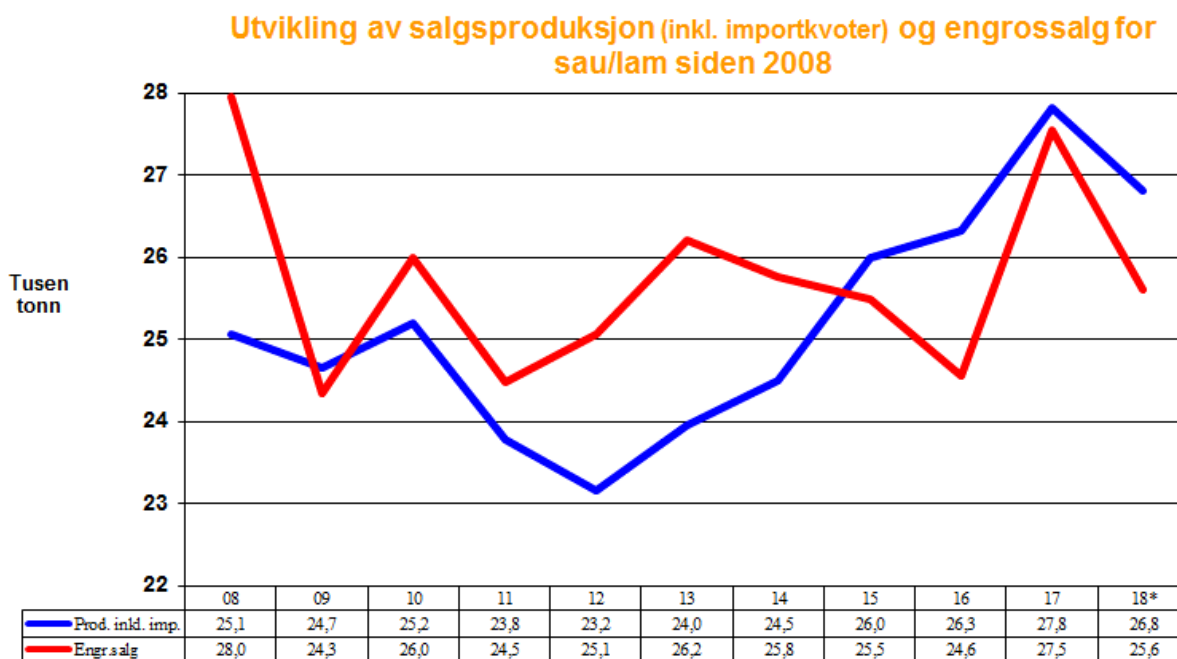
Når det gjelder utvikling i målpris og oppnådd engrospris viser vi også til Figur 8.

Figur 8-5 Målpris, oppnådd pris og oms.avg for gris fra 2012. *) Prognose for 1. halvår 2018

8.4 Sau/lam

I Figur 9 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 2008.

Figur 8-6 Utvikling i produksjon og engrossalg av sau/lam siden 2008. *) Prognose

8.4.1 Markedet 2017

Året startet med store reguleringslagre; 3 200 tonn sau/lam i alt. Stimulering til tidlig slakting ga god tilgang på lam fra starten av slaktesesongen også i 2017. Kvalitet og mengde på sommer- og høstbeite ga lave slaktevekter. Reduserte priser og ellers kraftig salgsstimulering reduserte reguleringslageret av lam med 900 tonn til vel 1.300 tonn i løpet av 2017. Fremskyndet slakting av sau til før årsskiftet ga en økning i reguleringslageret av sau på om lag 500 tonn. Dette skyldtes endret telledato for produksjonstilskudd.

Slaktingen i antall økte med hele 7 prosent, men lavere slaktevekter ga en økning i tilførslene av sau/lam på 5,5 prosent fra foregående år. Beregnet engrossalg av helt slakt ble 12 prosent høyere enn i 2016.

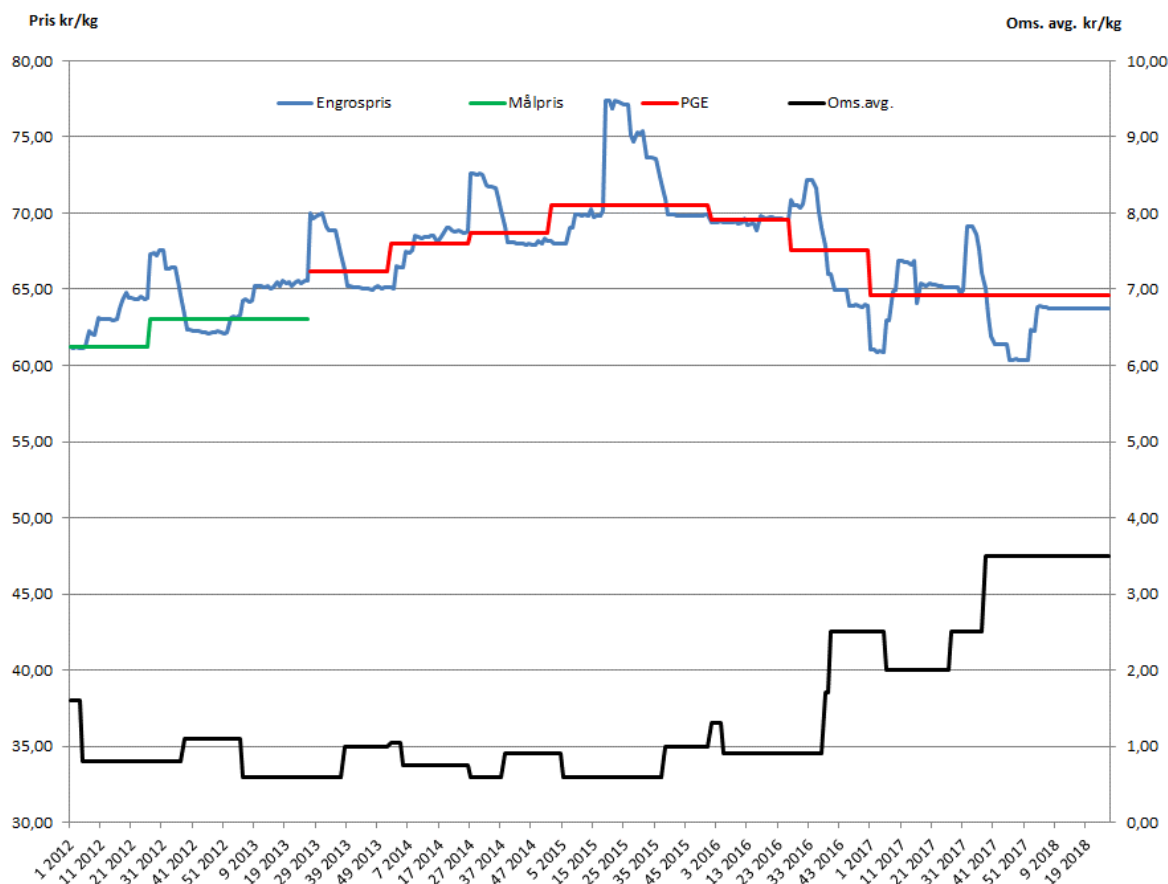
8.4.2 Prognose 2018

Det prognoseres en overdekning på om lag 1 200 tonn sau/lam i 2018, inkludert kvoteimport. Reguleringslageret ved inngangen til året var på 2.850 tonn.

Det prognoseres en nedgang i tilførslene på om lag 4 prosent til om lag 25.800 tonn. Nedgangen fra 2017 skyldes høye sauetilførsler før årsskiftet som følge av flytting av telledato fra 1. januar til 1. mars. Bestanden av sau og lam til sommeren forventes å være om lag 1 prosent lavere enn i 2017. Prognosen forutsetter slaktevekter som snittet de siste 5 årene som gir 6-7 hektogram høyere vektor enn i fjor. Engrossalget i prognoseres på nivå med 2014 og 2015-sesongene. Dette er en reduksjon på 7 % fra det kraftig stimulerte salget i 2017. I prognosen er det lagt til grunn at gjeldende gjennomsnittlig engrospris på kr 64,60 videreføres i hele 2018.

Importen prognoseres til 1.000 tonn. Dette inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import fra Island på 600 tonn og 200 tonn av SACU-kvoten på 530 tonn (kjøtt med bein).

I Figur 10 vises utviklingen i målpris, oppnådd pris og gjennomsnittlig omsetningsavgift for de siste årene.

Figur 8-7: Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for lam fra 2012. Prognose for 1. halvår 2018. Målpris frem til 31/6-13, planlagt gjennomsnittlig engrospris fra 1/7-13

8.5 Egg

I Figur 11 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av egg.

Figur 8-8 Utvikling i produksjon og engrossalg av egg siden 2008. *) Prognose

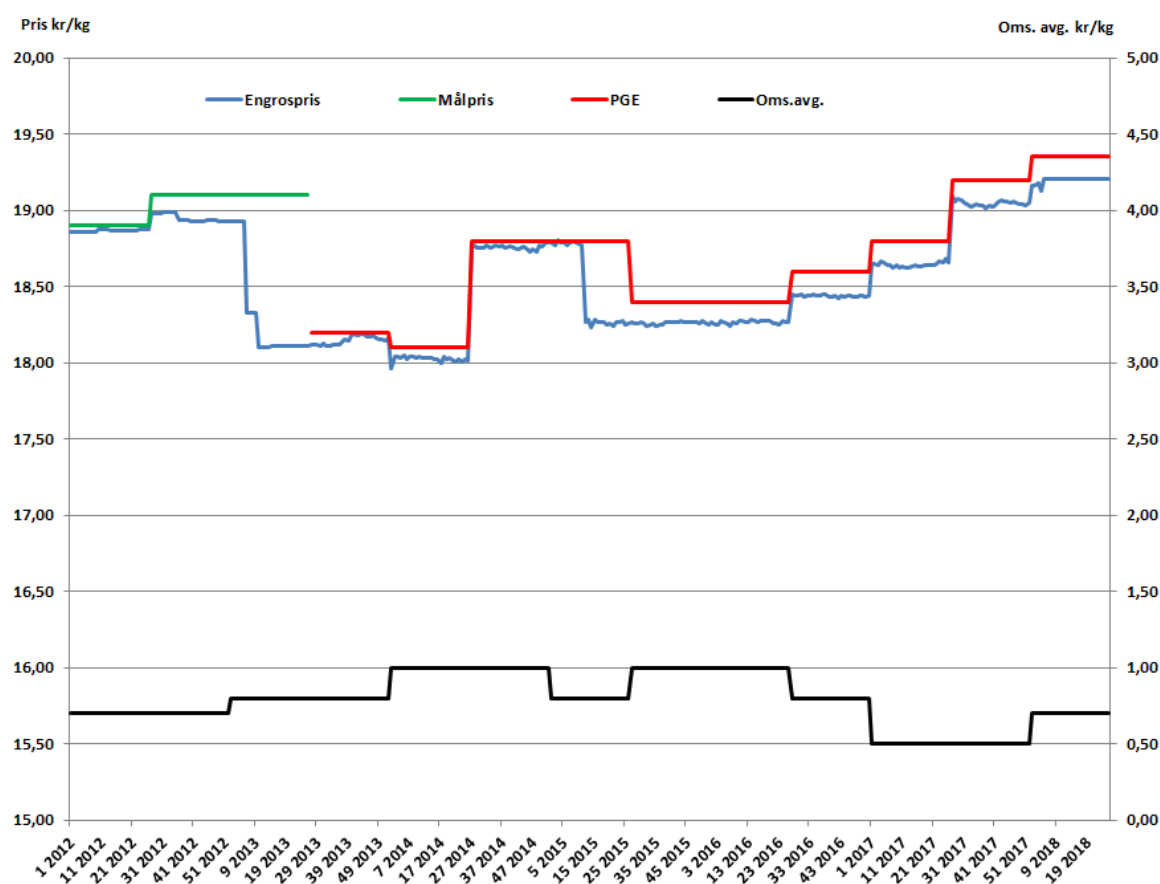
8.5.1 Markedet 2017

Uttak av nærmere 600 tonn som følge av utslakting av verpehøner før tiden ga tilnærmet balanse i eggmarkedet i 2017. Tilførslene og salget økte med henholdsvis 2,5 og 2 prosent fra året før.

8.5.2 Prognose 2018

For 2018 viser prognosen et overskudd på 600 tonn. I dette ligger en prognosert økning i tilførslene på 2 %. Ingen førtidsslakting i prognosen forklarer 1 % av denne økningen. Det forventes en mindre økning i engrossalget av egg i 2018, etter 2 år med relativt stor økning. I prognosen forutsettes det at planlagt gjennomsnittlig engrospris videreføres (kr 19,35 per kg). Omsetningsrådet har godkjent bruk av førtidsslakting tilsvarende inntil 1 000 tonn egg. Næringen står overfor en ytterligere omstilling mot mer egg fra frittgående høner.

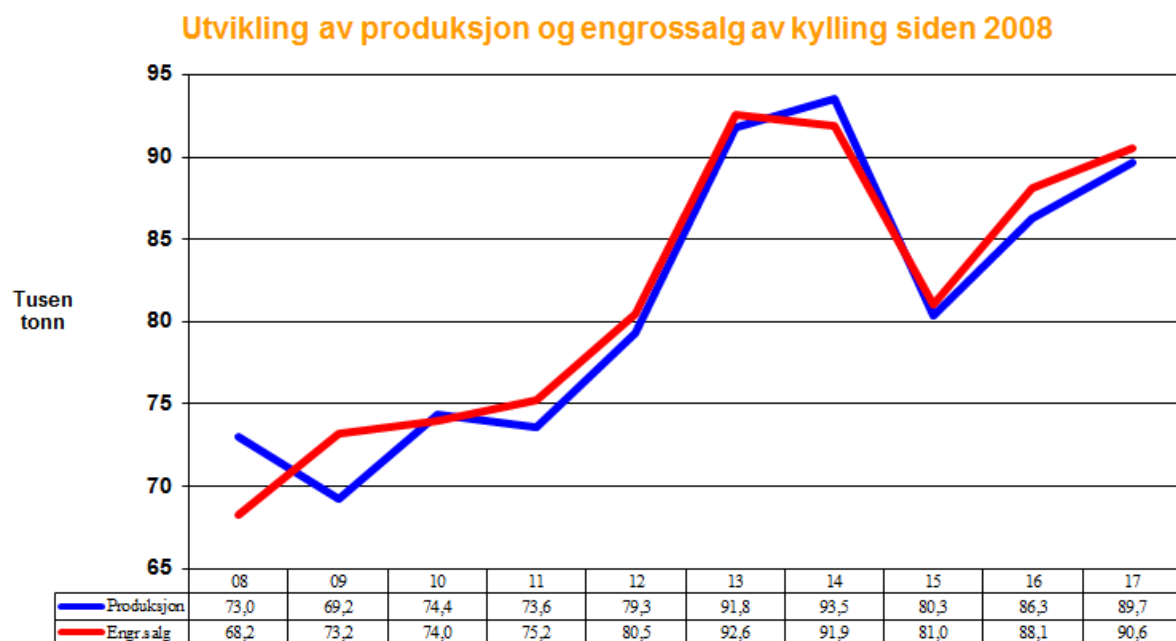
I Figur 12 viser utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift.

Figur 8-9 Målpris, oppnådd pris og omsetningsavgift for egg fra 2012. *) Prognose for 1. halvår 2018. Målpris frem til 31/6-13, planlagt gjennomsnittlig engrospris fra 1/7-13

8.5.3 Kylling

Markedsutviklingen for slaktekylling er vist i følgende figur:

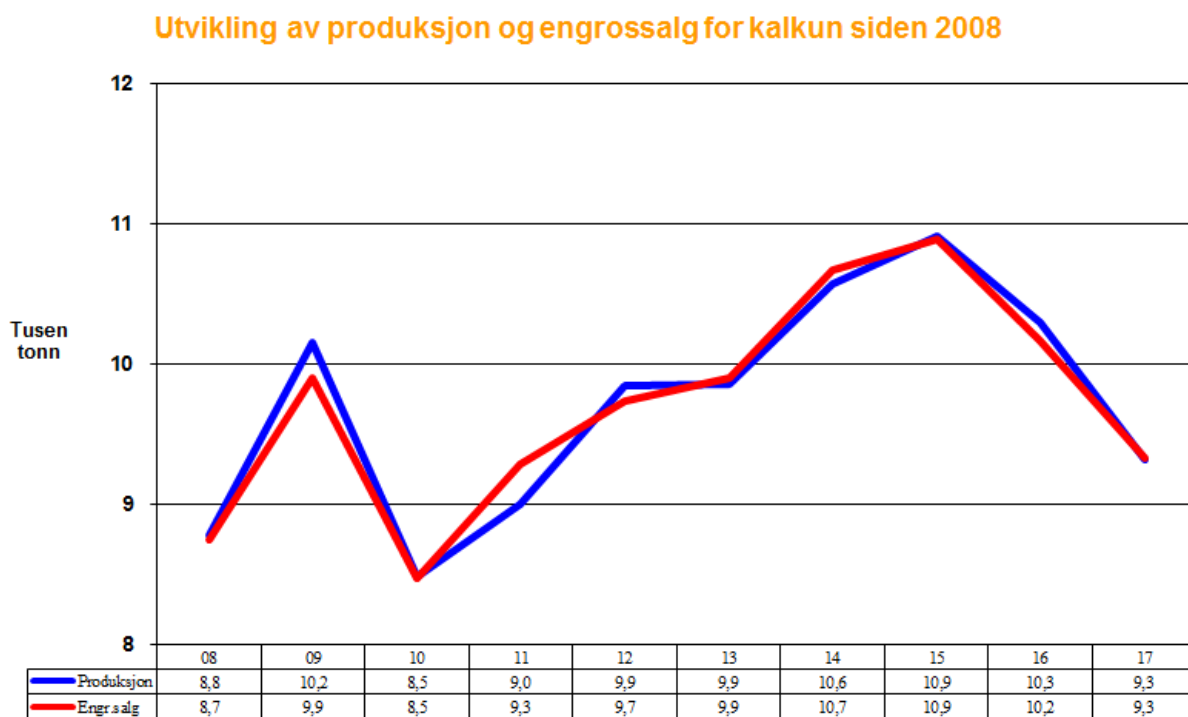

Figur 8-10 Utvikling i produksjon og engrossalg av kylling siden 2008.

Produksjonen av kylling økte med 3,9 prosent i 2017. Beregnet engrossalg av hel kylling viser en økning på om lag 3 prosent fra 2016.

8.5.4 Kalkun

Markedsbalansen for kalkun er vist i Figur 14:

Figur 8-11 Utvikling i produksjon og engrossalg av kalkun siden 2008.

Kalkunmarkedet ble ytterligere noe redusert i 2017. Produksjonen gikk ned med 9,5 prosent.

9.0 Rommet for prisutvikling for norsk egg og kjøtt

Den norske bondens inntekter kommer i hovedsak fra markedet. Selv om variasjonen mellom de ulike produksjonene er relativt stor, kommer i gjennomsnitt 70 prosent av inntektene fra jordbruket fra markedet.

Et velfungerende vern er nødvendig for at prisdannelsen kan tilpasses både de naturgitte og lønns- og kostnadmessige særlige ulempene norsk landbruk har. Det nasjonale importvernet har blitt gradvis svekket etter inngåelsen av WTO avtalen i 1994. Selv om den øktende prisforskjellen mellom Norge og våre nabomarkeder har stagnert noe, har Norge generelt hatt en høyere prisvekst sammenliknet med de mest relevante markedene siden 1994.

Tabell 9-1: Rommet for nasjonal prisdannelse for produksjonene – Importvernets styrke. 1) Storfeskrotter av Ku, lav pris gir ikke tilfredsstillende vern, kun 94% av prisen dekkes da opp.

Produkt	Norsk pris kr. Pr kg.	Norsk pris = 100	EU/VM-pris* i % av norsk	Pris inkl. toll i % el. Kr/kg EU el. GSP.	Importpris + toll i % av norsk pris. Tall > 100 gir prisvern
Storfe skrotter	59,90	100	EU 50 %	EU 62,08 kr	Krone 104 %
Storfe indrefilet	302,10	100	EU 40 %	EU 539,52 kr	Prosent 179 %
Svin, skrotter	32,20	100	EU 42 %	EU 38,24 kr	Krone 119 %
Svin, indrefilet	128,40	100	EU 34 %	EU 108,2 kr	Krone 84 %
Lam, skrotter	67,40	100	EU 63 %	EU 223,28 kr	Prosent 331 %
Lammelår	103,80	100	EU 52 %	EU 139,15 kr	Krone 134 %
Kyllingfilet fryst	98,50	100	EU 27 %	EU 93,08 kr	Krone 94 %
Kyllingfilet fersk	98,50	100	EU 28 %	EU 128,83 kr	Krone 131 %
Konsumegg	16,50	100	EU 66 %	EU 23,45 kr	Krone 142 %

Som det fremgår av tabell 4 over står en rekke norske husdyrprodukter utsatt til for import selv med full toll. For storfe er situasjonen nå praktisk talt slik at import med full toll er konkurransedyktig med det innenlandske prisnivået. Spesielt vil vi understreke at de lave europeiske prisene på hele skrotter av ku ikke lenger gir et tilfredsstillende importvern. Importprisen for hel skrott av ku, inkludert toll, ligger nå på rundt 94 prosent av norsk pris.

Handlingsrommet for en egen norsk prisutvikling er dermed fortsatt svakt, og prisforskjellene (importpris pluss toll) så små at kun endringer i internasjonale priser og valutafluktasjoner vil kunne endre bildet raskt.

Fortsatt effektivisering i landbruket og målrettet budsjettstøtte blir meget viktig for inntektsdannelsen og sikringen av kontroll over den nasjonale prisdannelsen på egg og kjøtt.

Nortura forutsetter at norske myndigheter ikke svekker importvernet. Blant annet legger Nortura til grunn at myndighetene setter i gang avbøtende tiltak som følge av utfasing av eksportstøtte. Konkret vil Nortura legge vekt på behovet for at Norge bruker den tiden som er vedtatt av WTO for omstilling når eksportstøtten for svin forsvinner fra 2021.

10.0 Vurdering av prisutvikling for 2019

Vurderingene bygger i hovedsak på markedsmulighetene slik de oppsummeres i markedsprognosen fra januar 2018 jfr. beskrivelsen foran. Det er også lagt vekt på mer generelle og langsiktige element, bl.a. den økonomiske utviklingen, folketallsutviklingen, utviklingen i kjøpekraft og utviklingen i primærlandbruket og matindustrien. Vi viser i så måte til de analyser og vurderinger som ble gjort i forbindelse med fastsetting av planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe, sau/lam og egg i oktober 2017, og som er gjengitt i Grunnlagsdokument for 1. halvår 2018.

10.1 Målpris på gris

Det prognoseres at tilførselene av slaktegris blir om lag på samme nivå i 2018 som i 2017 på ca. 137 400 tonn. Engrossalget forventes å øke med i underkant av en prosent sammenlignet med fjoråret, til ca. 137 200 tonn. Sammen med en forventet import på 1 500 tonn gir dette et forventet overskudd på 1 700 tonn. I prognoseperioden er det forutsatt et prisuttak som ligger 70 øre under målpris per kg. Det innebærer om lag uendret prisnivå fra 2017.

I tillegg til det prognoserte overskuddet på ca. 1 700 tonn i 2018 var det ved inngangen til året nesten 1 000 tonn gris på reguleringslager. Et overskudd på dette nivået over lengre tid er krevende å håndtere innenfor de virkemidlene vi har til rådighet som markedsregulator, særlig etter at eksportkvoten for gris ble halvert fra 2016. Det gjør at det framover blir enda viktigere å sette inn korrigerende tiltak på et tidlig tidspunkt og å bruke prisvirkemiddelet som et langsiktig markedsbalanseringstiltak.

10.1.1 Norturas forslag til målpris for gris

Nortura har med bakgrunn i forholdene ovenfor og på grunnlag av markedsprognosen av januar 18 vurdert handlingsrommet for prisutviklingen framover, og **foreslår å videreføre nåværende målpris for gris på 32,43 kr per kg**. Markedsbalansen vil være avgjørende for muligheten til å realisere målprisen for gris i 2018/19.

10.2 Prisutvikling for produksjoner regulert i volumbaserte markedsordninger

Ved markedsregulering uten målpris (volumbasert markedsregulering) har Nortura ansvar for å fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris for en prisperiode på 6 måneder om gangen. Dette gjelder for storfe, lam og egg. Det forventes at prisfastsettingen vil følge de linjer som er etablert gjennom de siste årene, der innenlandske produksjons- og markedsforhold, prisutvikling internasjonalt og andre relevante forhold blir veid sammen. Markedsprognosen og utviklingen i markedet er svært viktige premisser for prissettingen.

Engrosprisen for storfe har gjennom flere år økt betydelig mer enn normal prisutvikling. Ved prissettingen for 1. halvår 2018 påpekte Nortura at prisutviklingen på storfe framover må forventes å bli lavere enn tidligere. Det er mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe på lang sikt, og langtidsanalyser viser et behov for vekst i ammekuttallet som er lavere enn dagens. Nortura har også over tid påpekt at prisøkninger i størst mulig grad bør komme i første halvår.

10.3 Prisutvikling på produkter uten markedsregulering

Kjøtt fra kylling og kalkun har ikke markedsregulering.

Nortura har videreført overvåkingen av lønnsomheten for alle deler av verdikjedene for kylling og kalkun. Denne innsikten gir tunge føringer for fastsetting av engrosprisene på fjørfekjøtt, og det utarbeides et Prisdokument for hvert halvår. Prisfastsetting for fjørfe og lam/sau, egg og storfe samkjøres i tid, og Norturas nye engrospriser for disse dyreslagene kunngjøres samtidig.